ОТАР ДЕМЕРЦЬ-ИҦА

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

АВ 576

АҨӘЕИНРААЛАНҶУЕИ
АСТАТИАНҶУЕИ

ОТАР ДЕМЕРДЖ-ИПА

СТИХИ И СТАТЬИ

АБГОСИЗДАТ
Сухуми — 1958

ОҬАР ДЕМЕРЦЬ-ИҦА

АЖӘЕИНРААЛАҚУЕИ АСТАТИАҚУЕИ

АҦҲӘЫНҬШӘҞУҬЫЖЬЫРҬА
Аҟуа — 1958

ბიბლიოთეკა

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ОҬАР ДЕМЕРЦЬ-ИҦА

(1910—1939)

Оҭар Демерць-иҧа иҩымҭақуа иахьа уажәраанӡа еизганы, хаз шәҟуны иҭымҵӡац. Иара апоет иҧсы анҭаз агазеҭ «Аҧсны Ҟаҧшьы» апоезиатә еизгақуеи ирнылақуаз иажәеинраалақуа шьҭа рыҧшаара дааразa иуадаҩуп, нас урҭгьы усҟак рхыҧхьаӡара рацәам. Зкьыҧхьра иаӡаз ажәеинраалақуа еиҳарак Аҟуа ашкол данҭаз иҩқуаз роуп. 1931 шықуса раахыс уи иҩымҭақуа, шамахамзар, цьаргьы изанымлеит.

Ҵабыргыуп, аматцура даналала ашьҭахьгьы, О. Демерць-иҧа алитературатә усура каимыжьит, ажәеинраалақуа рҩра дшаҿыц даҿын, насгьы, изааигуаз иҩызцәа изларгуалашәо ала, урҭ ҟаиматла исахьаркын, идеиала иҕуҕуаны, ҵакыла иҭбааны иҟан. Рыцҳарас иҟалаз, О. Демерць-иҧа инапҩырақуа иара данҧсы ашьҭахь еиқузырхашаз уаҩы дамоуит, урҭ шьҭа ҳлитература иацәыӡит ҳәа иҧхьаӡатәуп. Апоет ирҿиамҭа абас ишақумҿиазгьы, уи иаҳзынижьыз ажәеинраалақуа, сара сахьахуаҧшуа, акыр иаҧсоуп, аҧсуа литература иацәырӡтәым.

Асовет мчра анышьақугыла ашьҭахь, ҳлитература аҿеибыҭара иана҈ыз, а-20-тәи ашықусқуа раан даарылукааратәы аҧсуа поетцәа ҿарақуа даарылагылт Оҭар Демерць-иҧа. Ари гук·ҧсыкала дазааҧсон аҧсуа шәҟуҩыра, игу иҭақуазгьы рацәан, иҧсҭазара ирласцәаны даҧхеит акумзар.

* * *

Оҭар Демерць-иҧа диит 1910 шықуса рзы, Гудауҭа араион аҟны, Отҳара ақыҭан, аҧсуа нхаҩы Саатбеи иҭаацәараҿы. Дшыхучыз инар-

кны, уи атқара дазыркит, дтартцеит Отҳаратәи аитцбыратә школ. Уаҟа атқара итцон 1918 шықусанза. Уи ашьтахь дтартцеит Пҧсырзхатәи ҧшьы-шықусатәи ашкол. Уи даналга ашьтахь, 1922 шықуса инадыркны 1924 шықусанза аҩны дыҟан, итааиәа дрыцхраауан.

1924 шықусазы хы-мз раҟара иеазыҟатцаны, Нестор Лакоба ихьз зхыу Аҟуатәи аҧсуа школ дталоит. Араҟа ахҧатәи акласс аҿы ддыртәоит. Отар атқара итцон датцҧыхәаны, ақуҿиарақуа иманы. Ашкол дантала нахыс чыдала игуцареикʻуа, бзиа ибо далагеит аҧсуа литература. Ашкол аҟны еиҿыркааз алитературатә кружок активла иеалаирхут. 1925 шықуса инаркны иажәеинраалақуеи истатиақуеи агазет «Аҧсны Ҟаҧшь» ианыртцо иалагеит. Уи нахысгьы иажәеинраалақуа анылеит 1928 шықуса рзы атытцра иалагаз «Етцәаҵьаа» ҳәа хыс измаз апоезиатә еизга. Отар Демерць-иҧа иарласны абаҩхатәра змоу апоет ҳәа дрыҧхьазо дҟалеит.

Аҟуатәи аҧсуа школ О. Демерць-иҧа далгеит 1928 шықуса рзы. Уи ашьтахь шықусык аҟара аус иуан Гудаутатәи акомҿартә организациа араиком аҟны. Иара убасҟан аеазыҟатцара даҿын Аҟуатәи апединститут (ашьтахь апедтехникум ҳәа изышьтаз) аталаразы. 1929 шықуса рзы аинститут дталоит, аха 1931 шықуса рзы хыхь ҳасабла ачымазара изтцысыз иахҟь аны, атқара даҟумтцыр ҧсыхуа имоуит.

1932 шықуса рзы О. Демерць-иҧа аусура далагеит Гагра. Араҟа цьарамкуа-ҩыцьарамкуа аматцурақуа дрылан: зны «Жәкуара» (Жоеквара) ҳәа хьзыс измаз асасааиртеи апансионат «Колхидеи» дырхылаҧшҩын, зны директорс аҧсшьарта ҩны даман, даеазны Гагра араионтә ҧарашьтатцарта акасса деихабын, атцыхутәаны 1938 шықуса инаркны аус иуан И. В. Сталин ихьз зхыу Гагратәи асасааиртаҿы. 1939 шықуса, маи мза 15 рзы иматцуратә дтцақуа шымҩаҧигоз, Гагра анаҩс, Холоднаиа речка ҳәа иахьашьтоу, дзықутәаз амашьына бҕалан, иаргьы дтахеит.

Отар Демерць-иҧа аҧсуа школ дантала нахыс акомҿартә организациа далалт. Акомҿарраҿы уи активла аус иуан, инапы ианыртцоз зегьы дацәымаашьақуа, аҕьарахәа инеигзон.

Гагратәи акомҿартә организациа араиком апленум далан, акыраамҭа акомҿар иачеикақуа мазаныҟугаҩыс дрыман. Знымкуа-ҩынтәымкуа акыҭақуа рахь ддәыкурҵалон акомҿартә иачеикақуа русура арҕуҕуаразы.

Оҭар Демерҵь-иҧа аҩра напы аиркит 15 шықуса анихыҵуаз, 1925 шықуса рзы. Абри аамҭазы аҧсуа литература аҿиара иаҿын. Еиҵырдыруа ашәкуҩцәа Д. Гулиеи С. Чанбеи раамышьҭахьгьы, аҿар иреиуаз апоетцәагьы азәык-ҩыџьак цәырҵуа иалагеит. 1925 шықуса рзы иҭыҵит Иуа Коҕониа ипоемақуа. Абас ала, Асовет мчра аҧхьатәи ашықусқуа раан аҩеидасра зҽазызкыз аҧсуа поезиа дналагылеит абаҩхатәра иманы О. Демерҵь-иҧа, ус баша акумкуа, аусуразы игу цахә-цахәо, агуамч иманы, жәлар рус дазааҧсаҩны. Уи ҷыдала игу арҵаруан, имч-илшара иацнаҵон Октиабртәи Асоциалисттә револиуциа абзоурала ажәлар ироуз ахақуиҭра. Октиабр ду ашәахуа зқуҧхоз, уи иарҿыхаз иҧсадгьыл шәҭы-какаҷ хуҷы — Аҧсны ҕуҕуала бзиа ибон, дақуныҳәон уи ахақуиҭра азҭаз, амҵәыжәҩақуа еиҵызхыз «Март ҧшьба» — «Октиабр ду Аҧсны». Апоет дазгудуны иҳәон «Сара соуп Октиабр» ҳәа. Уи игу-иҧсы, иҵәанырра еснагь далан, иреиҕьыз иажәеинраалақуа зыхьзниҩылоз, ажәлар рхада Ленин («Ленин ҳара дҳамроуп» ахьзуп урҭ руакы).

Оҭар Демерҵь-иҧа илирика акыр илыхҿыхоуп, уаҩы игуникыларатәы, иҵәа иаҥырратәы иҟоуп, иара ахатә ритм амоуп, аҧсҭазара иҭҵауланы азхуцра иҳацырҟьоу ҩашьом. Апоет ҿа иажәеинраалақуа (хыхь ишаҳҳәаз еиҧш, урҭ ҩажәа шықуса ихыҵаанза иҩқуаз роуп) изларныҧшуа ала, уи игу еисуан дызҭагылаз аҧсҭазара иаираааланы. Иҩуаз, дзыхцәажәоз аҧхьаҩы дархуцратәы, исахьаркны еиҿкаауп. Ус иҟоуп ажәеинраалақуа: «Абзиара шәзыҟалаанит», «Уахыла амшын», «Иуа Абас-иҧа Коҕониа», «Сызмырҧыруазеи сара», насгьы абзиабара иазкыу ахатә хуцрақуа аазырҧшуа алирикатә рҕазақуагьы. Усҟан аҧсҭазара иаҧырхагаз аҭасқуагьы дырҿагыланы ибжьы рықуирген (ус иҟоуп «Аҧсхура», «Ҳанашә ижьира»).

О. Демерҵь-иҧа ишәҟу аҭыжьрала аҧсуа литература иаланагалоит иахьа уажәраанза

игугуҭажьны иҟаз, акыр иаҧсоу апоезиатә рҿиамҭа.

Абри ашәҟу аиқуршәара аан ацхыраара сырҭеит апоет Алықьса Џьонуа, нас зышәҟу ҭхажьуа иҧа—Гари Демерџь-иҧа.

Хухут Бӷажәба.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Ажәеинраалақуа

ЛЕНИН

Адунеи иаразнак аддыҳәа иааахыҵхыҵит,
Ишит агу, ишит агуақьҳәа, агу еисуеит,
Иҟалаз здыруада, зегьы еилаҩынтит...
Ашәшьы еиқуаҵәаӡа, илашьцаӡа иаахаҭәеит.

Аҵаракуаҵәҟьа, ашәа хаақуа зҳәоз,
Уахгьы-ҽынгьы ҷыр-ҷыр зыхгалоз,
Шәа хаам ирҳәауа — ирҳәоит амыткума,
Рылаҕырӡқуа аҽеаҳәа ҵаҟа инкаҭәауа.

Аҳауа ҭынчым, ихьанҭоуп — аҧша суеит,
Аҧша ҧшам, лаҕырӡыла иҭәуп;
Ашәаҧыҵьаҧ ҭынчым, еилаҭырра игуаҟ‘уеит,
Еисуеит рыгуқуа, рыхқуагьы лаҟуп.

Аиаҵәақуа цқьа илашам,
Рыла ҭаа адунеи ахь иҧшуеит;
Иҟалаз дара ирыздыруам,
Зегьы ргу акы шалоу даргьы ирбауеит.

Ақалақьқуа шәыла ихҟьоуп,
Аҩн-ҧсы зхоу зегьы аҕызра иаҿуп;
Афабрикақуа, азауадқуа еилаҳәаҳәоит,
Ажәлар гурҕьом — зегь ҵьабоит.

Ирҵьабода мшәан, рылахь еиқуршьшьы
абарҭ зегьы,
Изеисуазеи агуақь ҳәа абри аҟара
рыгуқуагьы?!

Арҭ дырцәыӡит... Арҭ дырцәыӡит
рырҵаҩ ду,
Рырҵаҩ ду Ленин — Ленин рмырхуагаш ду.

Абри иоуп иргурҩауа, рылахь еикуӡҵаз,
Изырҿыхаз, Ленин агуаҟцәа зырлашаз,
Ленин — зыҧсҭазаара мцабзла изҭиуаз,
Зыҧсҭазаара жәлар рзыҳәа еилазыршуаз.

Ихаҭа дыҧсит, аха иҧсым иажәа дуқуа,
Иажәа дуқуа аҵьажәлар зегьы зықуныҟуауа.
Иара дыҧсит, аха имҩа ду лашауа,
Икуп ажәлар, иҧҟарақуа зегьы нагӡауа.

Агурҩа шәеатан шәымҵьабан бзанҵгьы,
Инашәыгӡа игу иҭаз, шәмаашьан аӡәгьы!
Шәызызхуцлаша игу иҭаз ауп есқьынгьы,
Уи игу иҭаз ахьӡароуп аҧсабара зегьы!

1929

ЕҴӘАЏЬАА

„Еҵәаџьаа“* ԥееибыҭа иҳазгылт,
Ҳзыцәшәозеи, абар амҩа ҳдырбалашт,
Рҳәоуи, рымчи, рыхшыҩи еилагылт,
Шыиаҵә-ҵасгьы ҳа ҳзы илашалашт.

Игылт уажәшьҭа „Еҵәаџьаа“ каҕхауа,
Аҕсны азыҳәа маҷ-маҷ илашауа,
Арҭ идыргылашт ишеишеиуа
Иаарласны ҳамра цеицеиуа.

Хамра уцәан анкьа уеикутәаны —
Уҭынчын гурҩада уҭахухуа,
Уҳазҕшуамызт уааҳәны,
Аха шьҭа узтәауам ҭынч укахухуа.

Угыл, ҳамра шьҭа уааҕшы,
Ацхыраафцәа уоуит, уажәшьҭа уеиха,
Угыл, ҳамра шьта уааҕшы —
Ацхыраара уоуит, шьҭа укаҕха.

1928

---

* «Еҵәаџьаа» — абас ахьӡын, 1928 ш. азы аҭыҵра иалагаз апоезиатә еизга хуҷы.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

МАРТ ҦШЬБА

Ехьа гурҕьароуп Аҧсны —
Март ҧшьба ҽырбоит иаҳзыҧшны,
Ахақуиҭра знаҭаз ҳзы иҧхоит,
Ҳалақуа хнатразы илашоит.

Адәы ҟаҧшьқуа ҭәуп жәлар рыла,
Идыдуеит музыка шьҭыбжьыла,
Иркыуп ишьҭыхны рбираҟ ҟаҧшьқуа,
Иааргаз рбираҟқуа шьала иӡсауа.

Ехьа гурҕьароуп Аҧсны —
Март ҧшьба ҽырбоит иаҳзыҧшны!

„Март мза — ахьча ҽнак хынтә
дзырҵәыуаз,
Хынтә дзыркуашаз, хынтә дагьзырччаз“ —
Аҧсны азыҳәа илашарбагахеит,
Аҧсны азыҳәа ибҕеитцыхгахеит...

Ашьхақуа гурҕьаны илаҧшуеит,
Амшын еиқуа куашо еилаҭәауеит,
Рыбжьара иҟоу еибадырбоит,
Рҧацәа ирылаҽхуоит, еилацәҟулоит.

Ехьа гурҕьароуп Аҧсны —
Март ҧшьба ҽырбоит иаҳзыҧшны!

Ажәлар ехьа еилагурҕьауа,
Адруҳәа зегь еицлабуа,

Иаҧылоит рҽеибаркны икуашауа,
Рныҳəа ду, рыгуқуа ҧырҧыруа.

Шəаҳəароуп, куашароуп —
Аҧсны жəлар рхақуиҭра мшы каҧхоит,
Шəаҳəароуп, куашароуп —
Аҧсны жəлар рбираҟ ҟаҧшьқуа еикуаҧхоит.

Ехьа гурҕьароуп Аҧсны —
Март ҧшьба ҽырбоит, иаҳзыҧшны!

1929

УАХЫНЛА АМШЫН

Амшын кеикеиуа,
Саркьара узнауа,
Амза адшеишеиуа,
Аиаҵәақуа ааҷҷауа.

Амшын агу ркшаны,
Ажәҩан иаҵаҕшуа,
Аиаҵәақуа зегь неизҕшны
Амшын агу иахыҕшылауа.

Амза каҕха кыдыҷҷала,
Амшын-гу ду еиларҵьҵьауа,
Аӡы еилаҽҽа ҽеиларҳәыла,
Аҟуара ҕшӡа иахулаччауа,

Аӡыбжьара саркьаны,
Наҟ еснагь иацәиқуараны,
Амза ахылаҕшуеит иахаҕхауа,
Еилаарцыруа икуалкуаҵьуа.

Лаҕшы еиқукыла амшын инхырҕшшәа,
Иурҕшыр улақуа неизырҕшны,
Иубоит аарлаҳәа еишьылшәа,
Наҟуеи, ӡи, жәҩани еивҵаны.

Ҕсшьарахь ицақуахьан,
Ҵарақуак ҷырҷыруан.
Ҕша ҟуандак наскьа-аaскьан,
Ҟуаравҵаҿ схаху ааиланагон.

Амшын ахьарч ҳәа иахьеилаҿҿоз,
Мзеи иатҵәеи схаҷҷо сахьынхыҧшылоз,
Сгу ҧырҧыруан, аҿазынкыломызт.
Аҧсшьара шааихьаз сгуаланаршәомызт.

1928

ეროვნული ბიბლიოთეკა

№ 576

АБЗИАРА ШӘЗЫҞАЛААИТ

Арҧызба иҧсуаз иҿаху

Абзиараз, сышьха еиҿартә-ҳараққуа!
Сышьха дуқуа, хьи-разни рыхҩақуа!
Сышьхақуа, сыҧсадгьыл зырхиақуо,
Хылҧас иахагыланы изыхьчақуо!

Умш аабзиахааит
Сыҧсадгьыл, сыркуашауа сзааӡалоз!
Иахьа угу саныҵуеит,
Уара гуҧҳәы-хшыла сзырчалоз.

Абзиараз Амшын еиқуа ицәқурҧо,
Амшын еиқуа, уара згуамч ду џьбаро,
Сыҧсадгьыл есқьынгьы изырхаауа, аҧша
андауа,
Илакьы-лакьуа иҽырбоуа, аган ҧшӡа иаво
ицәқурҧауа.

Умш аабзиахааит амра,
Сыҧсадгьыл шәҭы-какаҷха иҟазҵаз,
Уҵх аабзиахааит амза,
Уахыла са сзы цәымзара зулауаз.

Абзиаразыҳәа сықулацәа зегьы!
Умџьабааит уарбанзаалакь аӡәгьы...
Сҩызцәа!.. Аҩызцәа иахьа сшәылҵуеит,
Амҩа еиқуа нагӡа сазцауеит...

Уа анышә еиқуа хьанҭа аҵаҟа сианы
Сыҧсадгьыл ҧшӡа сгу икуҵаны,

Шәарҭ, сықулацәа зегь шәеибаркуашо
шәанны,
Шәышьҭыхны сиазаап сеырхханы!

Уара ашәҭыц ҧшқа хуҷы, уара ахьшьбыл,
Икоумҭәан улаҕырӡ уи аќара...
Еҳ! Уара моу, санаӡӡеи сыҧсадгьыл,
Изгуаҕьитеи гуиқуала аныжьра.

Арҧарцәа! Аҭыҧхацәа сшәыхәоит зегьы,
Шәлашала, шәлашала, шәмаашьан аӡәгьы...
Шәызну хаҧсадгьыл иацәмаҷхеит аҵара,
Ишәырлаша, еиҵышәх, ижәга ҧхьаќа
Аҧсынра.

Аҳы, акулацәа, исыхьӡо шәааскьақуа,
Исшәыркы аҵыхутәанӡа шәнап ҧшқақуа:
Шәларыха сылацәақуа иаҧсҭахаз,
Сылацәақуа уи аќара исзыхьанҭахаз.

Оҳ! Исзашәҭ Ерцаху салам,
Ерцаху — сышьхақуа рхәынҭқар.
Ишәҳәа са сзы: уаҳа дгьежьуам,
Аҵыхутәангьы иҭаххан уибар...

Шәымш аабзиахааит сықулацәа зегьы,
зегьы!
Умҵьабааит уарбанзаалакгьы аӡәгьы, аӡәгьы!
Иааит саамҭа хьанҭа, исзыҧшыз сагоит,
Шәныкуҧшла сгу, анышә еиқуа ду сазцоит.

1929

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

* * *

Адунеи лашара ду саннаҵы,
Сықузаап бара бзын —
Егьаҵьара хазына збонаҵы,
Сгу бҭазаап зегь рзын.

Алмас „хьшәашәа“ бара —
Амцабз еиӡш беилаӡха-еилаӡхауа,
Алмас „хьшәашәа“ бара,
Амзархуага еиӡш бкаҷҷа-каҷҷауа...

Бгу ӡшқа бмырҳәын,
Иахьбырхац ахь ирхала,
Была бмырбрын,
Ишап-шапуа иаарӡшла!

Бхуҷуп, быхшыҩ шәым —
Быхшыҩ аҟны имзазааит,
Усҟан са сгу тәарым —
Иӡжәап, сыгунаҳа мыцәгьахааит.

Алмас „хьшәашәа“ бара —
Амсыр-қьаадыш — макьана бышәҭла,
Алмас „хьшәашәа“ бара —
Бгу жьжьала — арахьгьы иаарҳәла.

1928

АҦСХУРА

Хьыӡда-ҧшада ауаа рацәа иҭызхыз,
Рынхара рмазара зегь зырцәҳәыз,
Арыцҳа дышрыцхау дызгаӡаз,
Бӡеиҵыхра изышьҭаз дыхзырҵәааз...

Ҳагьызымгаз, ҳагьаазымгаз,
Аҧсхура — ҧсгьы имыхуаз,
Цәи-жәи уа иақуиҵеит,
Иҵьыкуреи ҧыҭ уи иагеит.

Ибаҳча мазара, уа иалаӡит,
Аха игу тәам, акгьы азхас дҟамлеит.

Шьоук уа аҩы-жәра ду ҟарҵоит,
Неиааироуп, аҵәацақуа леинҟьоит.
Аишәақуа ҭацәуам, ачуанқуа ргаӡом,
Ура рҳәозаргьы шьоук цәгьа ирбаӡом.

Иахьтәааз ражәақуа ҵьбарахеит,
Жәытә-ҿатә — зегьы еиҿдырҧшуеит.
Угуаанҵь-сaанҵь рацәахеит.
Лаба-ҭаҷқумгьы еибаҟьауеит.

Аҩы мцху зжәыз рыгуқуа даҽакхеит,
Уаҩы изымҟажо ражәа рацәахеит,
Шьоук еибаргуааит, ргу еихшәеит,
Шьоукгьы еицәҳаит, еизыҵҟьар рҭаххеит.

Ус уеи қулеи зегь еимпқуеит,
Аҧшәма имала дазынхеит,

Абар ауалхәацәа жәпаҩык аауеит,
Ауал дзаҵымҵуа иара дҟанаҵеит.

Иабаихуо аҧсхура иҧсхьоу,
Иабаихуо адәы иқуу, зҧсы ҭоу?
Аҧсхураҵкьыс еиҕьуп духушәтәыр,
Ачымазаҩ дыҧсаанӡа, цқьа имаҵ уур!

1927

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ҲАНАШӘ ИЖЬИРА

Ҳанашә ижьира нцәа цырҟьоуп,
Икылҧшуа ира ду аҵаҟа итәоуп.
Ауаа иавсуа рзы арахь-арахь аҳәоит,
Аҵьма шьтәакуа еикурыхха иаанагоит.

Ауаа хара-хара иацәгылоит, иацәшәоит,
Аха ҟудырҧаҩы, ҧшҩы шьтәажьыла иарчоит,
Ара ду амахукуа шьтәа тәыҩала ихҟьоуп,
Адацкуа ракузар ҵьма шьала ицәаакӡоуп.

Ҳаит, изакутә лшароузеи иамоу уи ажьаҳәа,
Изтәу „амазара ду" изаанагоит еикуаҳәҳәа...
Ных... Ихашәымтҵан, башоуп, шәамоуп
уи шәжьаны,
Аха уи шьҭацәоит, шәҟалар шәдырра азҳаны.

1927

ეროვნული ბიბლიოთეკა

* * *

Ба боуп зда дсымам,
Ба боуп зда схуарҭам,
Ба бзоуп сыҕсы зҭоу,
Ба бзоуп сара сызшоу...

Былақуа ҭыцьцьаауа,
Бхы-бҿы еилыҕхаауа,
Беиқушәоуп зегьрыла, ибыгӡам акгьы,
Ба ибеиҕьу дызбом, дабаҟоу аӡәгьы...

Сыгунаҳара бымган, сбымшьын цәгьала,
Бқьышә снықуҵан, сыбмыршәын хара,
Сгу бызгушьуеит, са сеиҕш баргьы бҟала:
Бзиа бшызбо еиҕш, бзиа сба сара!

1929

ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ
ᲑᲘᲑᲚᲘᲝᲗᲔᲙᲐ

* * *

Адунеи ыцәан,
Амза ахаӷьхон,
Аиатцәақуа ҳазӷьшуан, илацәҟууан,
Амза ҳҿалашауа иҽырбауан.
Амзеи аиатцәақуеи ҳаимарк‘уашәа,
Дара рышҟа ҳхалар рҭаххауазшәа,
Илацәҟууан урҭ ҳара ҳахь,
Иҳахуаччон, игурӷьатцәа хахь.

1928

ОКТИАБР ДУ — АҦСНЫ

Аҧсабара ду ꙩыҵьара иашеит,
Октиабр ду икаҧхаз.
Амрахуага хааӡа иканарҷҷеит,
Лашара мра иацырҟьаз.

Адгьыл аҿы ауаа арҿыхеит,
Жәꙩан зымбацыз иднарбеит.
Тәымҵьала, шшала ичоз,
Иднамырбеит рхы ахьдырхоз.

Анхаꙩыжәлар зегь зыхгуаҟʻуаз
Ахақуиҭра ду уи ирзаанагеит,
Урҭ еимызҵәоз, изыргуаҟʻуаз
Амучацәа аҵҟьан, амра канарҧхеит.

Аҧсны ҧшӡа уа иаҵанакын
Ажәꙩақуа еиҵнахит ҕуҕуа,
Ҧыхьа шьоукы рыла ихуаӗын,
Аха амꙩа ҭбаа ианылт иахьа.

Октиабр ҵу иаҧылоит рҿеиҵыхны,
Ргу ҭҧраауа, ихумаруа, икуашо...
Иаҧылоит гуҧла рбираҟкуа шьҭыхны,
Рымч-рылшара иазырҳаӡо.

1927

ეროვნული ბიბლიოთეკა

АБНА

Зегь уара урҭахыуп,
Ҕсызхоу уара иушьҭоуп,
Иулархузеи дара,
Изушьҭоузеи уара?
Аҵаракуа урымбалар руӡом,
Ашәарахкқуа уа уда ирызҳаӡом.
Ухуарҭа дууп ауаҩытәыҩса изы,
Убас ҕсызхоу зегьы рзы.
Абна! Изуышьҭоузеи абарҭ уара?
Урымбар зырзымычҳауазеи дара?
Уара уда хуарҭа рымамкуа иҟоума?
Уара уда аҕсҭазара рылшоума?

1926

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

АМРА

Амра умырхуага зегь аркуашоит,
Укылҧхара зегь аргурҕьоит.
Уара укылҧхаанӡа
Аҧсҭазаара ыцәоуп,
Уанаакылҟьо ухааӡа
Зегьы урҭахыуп.
Зегь ургурҕьоит,
Зегь ршьамхы урҵаруеит!
Зегь куашауеит,
Еилахумаруа иахьеилоу,
Угурҕьо урзыҧшуеит.

1926

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ШАǨА ИСҬАХХАЗЕИ!

Амра кажжы икаҕхон,
Уи сеигурҕьон, сазыҕшуан,
Амра ацырǩьа исҿаҷҷауаз,
Убри акун сгу ǩазҵауаз.

Шаǩа исҭахыузеи убысǩан
Амҵәыжәҩа сыман сзыҕыруазар,
Амра шьҭахьла иаанкылан,
Аҕсабара иқурҷҷауа сахьӡауәазар!

1927

* * *

Еи уара, аҵыс мҩас,
Уабацауеи уҧырҧыруа,
Уаагыл, хаҵаҵас,
Саргьы сцоит уахь уахьцауа.

Саҧхьа угыланы уҧырла,
Амҩа цкьа исырбауа уцала,
Саргьы уара сушьҭазаап,
Аҧсабара зегьы аабап.

1927

АҦСНЫТӘИ АҴХ

Аҵх укахаа, уҧшӡаӡа,
Уаҳзаауеит уеиқутәаӡа,
Уҧсыршьагаха, угуртәагаха,
Уӡаӡа рҳәагаха, уразӡа.
Шаҟа бзиа узбозеи,
Шаҟа сгу уртәозеи!
Шаҟа иурҭынчуазеи аҧсабара,
Шаҟа адунеи еиқуртәозеи?
Зегь бзиа ирбоит уҧшӡара,
Жәҩантә хьыблақуа заҟа иуркаҷҷозеи!
Зегьы рҭынчуа, рыгуқуа рҿыцуа,
Шьыжьӡа игылоит рус иазхуцуа,
Ргу-ршьамхы рыцҳыҧраауа, иласӡа,
Русқуа инрыдгылоит ихиаӡа.
Шаҟа иуџьыршьауазеи,
Шаҟа урзеиҕьхазеи!
Аҵх, аҵх, аҧсыршьага,
Аҵх гурҕьа агуазырҳага!

1927

ეროვნული ბიბლიოთეკა

СЫҦСАДГЬЫЛ

Сыҧсадгьыл еиҕьасшьо исымоузеи сара,
Исымбаргьы сзычҳауам, салагоит агукра,
Исхаштуам, исхаштуам бзанҵӡа,
Аҧсны хаа сызлиааз иҧшӡаӡа!
Санхуцуа знызынла селашәоит,
Знызынла аҵәыуарагьы саклоит,
Саназхуцлакь — Аҧсынра
Исгуалашәоит ахьӡыркра.
Аҧсны ашьха ҿҟьаракуа сырҿаҧшуа,
Ибырлашха ашәт-какачқуа срылаҧшуа,
Абаҳча жәпаракуа сынрыҵс-аарыҵсуа,
Зегь анеидысхуцло сҟалоит сгу ҵсуа.
Аҧсны-уаа рчеиџьыка рнапы иқургыланы,
Рысасцәеи дареи еибархумаруа еилагыланы,
Зегь еибаргурҕьауа, ишәаҳәо, икуашауа,
Убырт роуп исхамштуа, сара сыззыгук'уа.
Амшын еиқуа ахьарчҳәа изҿаччауа,
Аҧша ҟуанда ҧшьаала изҿаҵәауа,
Аҧсны — аҧсаатәкуа харантә иззаауа,
Заҟа бзиа урбозеи уара уахь иаауа!

1927

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

СЫЗМЫРГЪЫРУАЗЕИ САРА

Ушгъахцәажәари Агъсны,
Излааҩрызеи еилкааны,
Агъшӡара, ахьӡыркра,
Ашәҭра ахымбыбылра...

Иссирӡоуп, ихиаӡоуп,
Игъшӡоуп, имра-ҟуршәоуп,
Ишьхароуп, игаҿароуп,
Агъсны шыҟоу абасоуп.

Сызмыргъыруазеи сара,
Сахьалагъшуа Агъсынра.
Аҭыгъха гъшӡа леигъщ еиҿкааyп!
Иҳалалуп, агу ҭбааyп!

Амра лымкаала иазкажжуеит,
Амза гублыла иазкаҷҷоит,
Аиаҵәақуа азылацәҟууеит,
Агъшӡарак еилаҳан иеырбауеит.

Сызмыргъыруазеи сара,
Абас иахьыҟоу с-Агъсынра!

Азварак ашҟа ибеиоуп иҭбааӡа,
Иавоу Амшын еиқуа игъшӡаӡа,
Уи иара азыҳәа еиқушәаӡоуп,
Акрадгыларазы ихиаӡоуп.

Сызмыргъыруазеи сара,
Ехьмал дуу с-Агъсынра!

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Аҵарақуа ашәа аҷҷаҳәа ирҳәауа,
Игурҕьаны харантәылатә иазааауа;
Аҧсны ахаара иалаҭхаҵьуа,
Ирбжьоуп геи шьхеи ирбыжьыҧраауа.

Абжьҳәаара дуқуа
Ашәарахқуа нкылҧа-аакылҧауа,
Аҭхаара-ҳәҭқуа
Аӡыхь хушәқуа ааҿхьхь-ааҿыхьхьауа...

Сызмырҧыруазеи сара,
Сахьналаҧшуа абас Аҧсынра!

Ачымазцәа азаауеит,
Иаҵьшьа-иахаҳа икуҵуеит,
Аилкаацәа азаауеит,
Ирҭахыу зегь ара ирбоит.

Сызмырҧыруазеи сара,
Сахьналаҧшуа абас Аҧсынра!

1927

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

* * *

Амш бзиа избоит,
Аҵх бзиа избоит,
Ажәҩан бзиа избоит,
Адгьыл бзиа избоит.

Амра сеилаҳан сазҧшуеит,
Амза сеигурҕьан сыбла ччауеит.
Аиаҵәакуа шысхакуеиҵеиуа збоит,
Аҧсҭазаара сеигурҕьо бзиа избоит.

Баргьы сыгунаҳара бымгаӡан,
Абарҭгьы сгу рыхбмыршәан,
Схы-сгу бымблын,
Гурҩа-цәгьала сбымшьын.

Бара бзоуп сызгурҕьауа,
Быда акгьы сызуам,
Бара бзоуп сызгуарҕьауа
Бышьҭахь егьнысҵуам.

1929

АԤСУА ҬЫԤХА ЛАШӘА

Иахьа март ааба ҽырбоит,
Аҳәсақуа ҳзы икаԥхоит,
Абираҟ ҟаԥшьқуа ҳаракхоит,
Аҳәса гуԥқуа жәпахоит.

Сдарды нышәьҭасцеит саргьы,
Еизызгоит сҩызцәа зегьы;
Аизарахь ҳҽеибаркны ҳаихап,
Ажәабжьқуа акреилҳаргап.

Икаҳажьып ихуарҭам ацас,
Иахьа аамҭа ҳамоуп, ԥхьа ҳазгаз.
Ҳеылеибаркны аҳәсақуа зегьы,
Ҳҽалаҳархуп абзазара иӡуӡуаны!

1928

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

* * *

Сгу иҭоу бацәҩашьом, цқьа ибдыруеит,
Аха сыгухьаа бымкӡар...
Уск̆ан бахьцаша, бара бақушәоит,
...Са сабацои ба бсымбар?..

Са сыбхашҭышт, бара хара бцашт,
Сара саанхашт, сара сгурҩашт,
Ари аҩымҭа боушт, ари баҕхьашт,
Са сышгуак̆‘уаз цқьа иббашт.

1929

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ҲАРА ҲНЫҲӘА ДУ

Иахьа ныҳәоуп ҳара ҳаҧсадгьыл аҟны,
Уи ҳаҧылоит ҳарҭ зегьы ҳаерыхианы,
Ҳбираҟ ҟаҧшькуа ҩада иҳаракны иаҳкыуп.
Урҭ абираҟкуа ҳабацәа рҷьала ишәуп.

Иахьа жәа-шыкуса ҵуеит Октиабр ду
цәкурҧеижьҭеи,
Октиабр ду ахакуиҭра ҳзаанагеижьҭеи.
Уи ҳабӡакуа еиҵнахит, ҳаблакуа хнатит,
Убриала ҳабзазара азҳаит, зынӡа ишәҭит.

Уи ҳныҳәа ду цәымзара ауеит зегьы рзы,
Ирзеиҧшу ныхәоуп аҵьажәларкуа зегьы.
Уи ирнаҭоит агуӡра, ҧхьаҟа имҩакунаҵоит,
Уиала рееидкылан рыгуҭакы нарыгӡоит.

Ҳа ҳныҳәа ду зцәымӡыу ыҟазаргь шьоукы,
Урҭ уи иаҵаӡуеит, ироушам ҧсынҵры,
Ҳа ҳныҳәа ду бзанҵыкгьы ихуашьны
иҟалауам.
Уи ҧсҭазароуп, наҵьнатә еиҵахауам.

1927

ეროვნული ბიბლიოთეკა

АШӘАРЫЦАҨ ИҬАХАРА

I

Ахрақуа ҕьазҕьазуан,
Аҿаҩа рацәан,
Хыхь ажәҩан кеикеиуан,
Саркьатцас иццьан.

Ахауа ласцәан,
Аӡша ҟуанда аҿан,
Ашәарыцаҩ дныҟуон,
Аҿаҩақуа дырҿан.

Дырҿан ахрақуа,
Шьацәахыӡла дырҿысуа,
Дрышьҭан ашәарахқуа,
Дрышьҭан деимдауа.

Абна дсасуан,
Баша дсасуамызт.
Иааӡсара ӡыхьашәаада
Ус инхауамызт.

Амра лаҟуӡахьан.
Амшын арбзауан,
Ашәшьыра ҟалахьан,
Ахуқуатцәҟьа ирыхьӡомызт.

Ху дуӡӡак ақуцәан
Бынҽацәк хәуан,
Уи иатцагьежьуа иашьҭаз,
Уахь дҩаскьауан.

Дук мырцыкуан,
Ху дукаҿ дыхунеит,
Ибынҽацәи иареи
Хысымҭак рыбжьоуп.

Рыбжьара тышоуп,
Иҿкьароуп, лаӡьоуп,
Уа дымхысыр ауам,
Даҽацьара еицәоуп.

Ашәарах ҭынчны,
Кьафла иҽырбауа,
Иқугыланы акрыфара
Иаҿуп хыхь убра.

Ашәарыцаҩ инацәа
Абар ирыхиауа,
Хаҳәык даватәоуп,
Дкылӷшуа иара.

II

Ажәҩан иалкьазшәа
Икуалааауа илҭалт,
Ишлеиуаз ҵаќа
Аҿќьарахь ибӡалт.

Абна-сас илабашьа ныцарӷо
Ахра длаҿалт,
Аха дышлеиуаз
Уа днаҿахеит.

Ишьҭахьќа дызгьежьуам,
Иаӷхьаќа дызцом,
Амаҵә изк'уам,
Ҭынха дибаӡом.

Ахра ӡьазӡьазра,
Ахра бааӷсра,
Даҿахеит иара,
Дзаҿысуам убра.

Ишьацәхыҧкуа ыҵарҧаны,
Илабашьа иҽхшьны,
Дгылоуп дҭынхадаха,
Ахра ҿаҩа даҿасаны.

Ахаҳә бгоит,
Илабашьа аҿҟьоит,
Абар, абар,
Уажәыҵәҟьа дҭахоит.

Амра ҭашәеит,
Амш аҵх иаӡеит,
Амза гылеит,
Бзиа иҩаскьеит.

Цәымзаркыраҵәс
Ажәҩан лашеит,
Амзархуага ҵәыниуа
Уаҟа иааиҿаҷчеит.

III

Аиаҵәакуа жәҩанаҿ
Цәымзаҵас иҧхауан,
Амза шашаӡа,
Иҳалалӡа илашауан.

—Аҳауа ҿаца,
Аҧсабара иӡырҩуа,
Шәымш аабзиахааит,
Сара сызбауа!..

Ажәҩан иаҵәа ҿкуршәыс
Са сзыҳәа уҟала,
Амза лаша са сзы
Цәымзас уҧхала.

Аиаҵәа цеицеикуа са сзы,
Ҵәыуацәас шәҟала,
Сышәарах исшьызгӷы
Сиашәа уазха.

Сҭаацәагьы сҭынхацәагьы
Са сзы шәцьабалашт,
Сара сабаҟоу,
Атыша сышәцәагашт.

Асы-наҟуа хьшәашәаӡа
Са сзы шьалҭас иҟалашт,
Нхарҭас абраҟа
Наӡаӡа исоушт!..—

Уаха изымхәеит,
Абар иажәа ԥцәеит,
Дызкыз илабашьа
Наицҟьеит, ицеит.

Дызҿагылаз ахра бааԥс
Алада днаҿҟьеит,
Атыша ду зынӡак
Иара дагаӡеит.

Ари еиԥш агуаҟра
Ахҳәаатәы рацәахоит,
Аха уаҳа сызҳәауам,
Сыгугьы ԥшқахоит.

Иаԥхьогьы дзаԥхьарым,
Дымҵәыуаргьы ауам,
Иацкьысгьы са сеицәоуп,
Уаха сызҩуам.

Амзеи анацәеи
Ишәымхәаауазар шәара,
Уаҳа сгу изалшауам
Уи аӡбаху аҳәара.

Амзеи анацәеи
Ишәымхәаауазар шәара,
Дызцәызӡыз иҭынхацәагьы
Ироуам ибара.

1929

ЛЕНИН – ҲАРА ДҲАМРОУП

Амра мроуп, илашоит,
Аҕсабара икуу зегьы рзы.
Амра дашьеиҵбны дазгылт
Урыстәылан Ленин.
Амра алашара хаирҭәааит,
Агуаҟцәа уи дирбеит.
Инеигӡеит игу иҭеикыз,
Агуаҟцәа рзы амра ҷыда ирҕхеит,
Аҳәынҭқар уҕу зхажьыз
Иаҵган, адгьыл маа диркит.
Абриаҟара дыди маҵәыси зырҵысыз,
Адунеи арыҕьарахь иаазырҳәыз,
Аус иуан хамеигӡарада,
Аҵьажәлар рбзазараз ааҕсарада.
Уи дыҕсуам ҳа ҳамра ашьа,
Уи иоуп адунеиаҿ изуз ҳара ҳшьа.
Илашоит имҩа, иажәақуа лашоит,
Ирҿыхаз ажәлар иара ила еихуоит.

1927

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

АЗЫН

Аӡын, уара ц̦ьоукы гуҕҵәагас урҕхьаӡоит,
Иузгуааны бла ҵырхула иузҕшлоит.
Умышә-қуц̦ьман уааиуа ц̦ышьаны,
Аҩ иҵалоит уи аҟара ишәаны.
Аха сара урҭ реиҕш усҕхьаӡом,
Ухьшәашәара зынӡагьы саҵәшәом.
Гу-ҳаракыгак, шьамхырласыгак уеиҕш
избаӡом,
Аамҭа ссир ласык уара уеиҕш саниаӡом.
О! Исызҳәом уанааиуа бзиа ушызбауа,
Аҵаракуа ырҕыруа харантә ианаҳзаауагауа.
Ашьхақуа бамбашла ихҟьаны ианурҭәауа,
Аҳауа хьшәашәаӡа иҭынчны ианургушьуа,
Бзиала уаабеит аӡынра уара,
Иаҳзааиуа ҕшәымара, сасра!

1927

АҦСА ҚУҦШ

Аҧса қуҧш ҟатҟатауа,
Иҩарылиааит аҧса-аукуа:
„Амҩа сышәҭ, сыҧрышт,
Сышәхысны сцаӡашт,
Амра ашҟа сҩаскьашт,“
Аҳәеит аҧсаҧшқа,
Иҩарылаҧшны аҧса-аукуа.
„Уаагыл, агызмал уара,
Узҳавасуам ҳара:
Уагьҧхамшьаӡакуа
Уҽышҧаҳадукылауа,
Умҩеиӡацеи ӡакы,
Уаангыл ҳамҭакы“,
Рҳәан, излагылаз
Зегь ҩеизҵаан
Иҩарыҵагылаз
Зегь ҩазғуаан,
Ашәшьы нахадырҧеит,
Амра лашара адмырбеит.
Аха иара аакаткатан,
Азҳара ишаҟумҵуаз днарбан,
Абыҕьқуа аарҵысит ус аҳәан:
„Аҧсабара алашара зегьы ирҭахыуп,
Ахақуиҭра абҕеиҵыхраз иқуҧаҩуп зегьы,
Аӡәы данажәлакь — изҳауеит ҽаӡәы!“

1927

СГУ ИҬОУ

Сгу иҭоу зегьы
    Схәауа сҿынасхар,
Хымшгьы исызхәарым,
    Убас садхалап, убас́ ирацәоуп.

Исҭахыуп адунеи —
    Адунеи зегьы здырраны,
Издырраны абзиаракуа —
    Сзышьҭоу абарҭ роуп.

Исҭахыуп ажәҩанахь —
    Ажәҩанахь сҩаӡаны,
Анацәакуа, амза, амра —
    Исҭахыуп абарҭ закуу еилсыргараны.

Издыруада сара —
    Сара исылмшакуан,
Уаанӡа сыҧсыр —
    Сыкулацәа сшәыхәоит, абри
                нашәыгӡарны!..

1929

* * *

Бааҧши!.. Бара ибеиҕьу дыҟам сҳәауам,
Саргьы бзиарас исылоу егьыббауам;
Адунеи зегьы аӡәы изшам,
Ауаҩы ибауагьы зегьы иҭаххауам.

Амрахуага еиҧш бкачҷауам,
Ацәымзаҧшь еиҧш ба быҧхауам,
Аҵыс мҩас асахьа ҭыбхʻуам,
Аха, ба ибеиҕьу са дызбауам.

Сара бысҭаххеит, бзиа бызбоит,
Ба бсымгаргьы сгу иауам.
Мап анылбҳәагьы ицәгьарахоит,
Усҟан мариала ҳа ҳаилгауам.

1929

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ИУА АБАС-ИҔА КОҔОНИА

Уҧсра мцушәа сгу иабауан,
Уҧсы тоушәа са исыҧхьаӡауан,
Уӡбаху шәҟула са исаҳауан,
Ушәҟуқуа рыла усахьа збауан.

Уахьиз уқыҭан, уахьааӡаз уашҭаҿ,
Саннеи издырит, издырит ушҳалам уеибганы.
Иахьанӡа сгу жьан, иахьанӡа сгу нкылан,
Иахьа издырит ицқьаны, ушҳалҵыз ҳгу
былны.

Ара-ҵла ду узҵатәлоз еикушьшьы, алахь
еиқуны,
Игылоуп инкахуцуа, гурҩала иҵьабауа,
Ари аҵаҟа хулбеҳала аҭынчраз уҭааны,
Еизугауан хыхь аҳауа иалаз ажәабжькуа.

Убаҳча шаҭы-ҧшӡа, убаҳча жәпа еилачӡа,
Ҿынла угурҕьа-гурҕьауа узҵаз,
Алахь еикуп, уабауам, иузгуаҟ'уеит цәгьаӡа,
Иаздыруам уи, уара уахьаҵәцаз.

Ушҭа ду гурҩоит, иаздыруам иаура,
Уахьамбауа иҵьабоит, иазҭынчрам ҵьара.
Ашәҭкуагьы ҩагылоит, инхышәтуеит убра,
Уахьырымбауазыҳәа рыҿедырҧшӡауам дара.

Сгу иауам — еибафоит, ажәа снаҭом,
Исҳәарц исҭахкуоу — рыбжак снарҳәом,
Уххәаатәы рацәоуп, еизганы уашҭа иснаҭоит,
Аха исзыҩуам, сгу иахьтоу, уа иҭашәуеит.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Ааҧын аҧша ҟуанда аҿан,
Ҧхарран, тынчран, амшгьы еилган,
Аха иҭынчым угуара, иҭынчым уҩнра.
Игуаҟ-цәаҟ‘уеит уҭаацәа, иблуп дара.

Уан, уҭахцәа, уаҳәшьцәа абарҭ зегьы —
Рнапкуа ргуҭцаҧса, амыткума ҳәауа,
Иқуп агуарҧ, изтәашам цьаргьы —
Иқуп ашта, игуаҟ‘уа ибылуа.

Хыхь аҵара, аҵара ҷырҷырқуа,
Ирыкутәоуп уҵлақуа, уҵла дуқуа.
Иузырҳәоит ашәақуа, ашәа-хаа еиҿартәаны,
Иузырҳәоит ихааӡа, ирҭынчны, иргукны.

Рашәабжьы сазыӡырҩуеит, ирҳәауа саҳауеит,
Рбызшәа сзымдыруазаргьы, ус еилсыргауеит,
Иабасымдыруеи! Уашҭоупеи изҭацәаажәауа,
Игуҧжәагаха, ирҳәауа сгу ҩҭнақаауа.

Арҭгьы угухьааргоит, угухьаазымгауа дарбан,
Зегьы узгуаҟгушьоит, иузымгуаҟ‘уа дарбан?
Уахь уахьцаз макьана иухуҭазма,
Нас иарбан, уаамҭа унааима?

Урмацәажәози акуарақуа, иумырцәажәози
зегьы,
Иумырҽхуози ашьха дуқуа, ирхоумцози
аҧсгьы!
Хых умеимдози, уаламзи аҳауа,
Абри аҟара злаз уабацеи умгьажьӡауа?!

1929

ეროვნული ბიბლიოთეკა

МААН МАРМАЛАҬ-ИГЬА ШЬАХАНИ АҬЫГЬХА ТАТАШЬХАНИ

(*Изылгам апоема ацыгьҵәаха*)

I

Аҳаир-шьхеи Амшын еиқуеи рГьацәа,
АГьсуаа, ахьҿар еилабзырцәа,
Жәытә изышьҭаз хьӡыргаран,
Ирылҵыз зегь рҟны даҳан дынцәан.
Уи еиГьш имаалықьхоз
Ажәҩан ишьхуа захьӡомызт,
Ҽышьагьхыц ахьызгылоз
Шьацә ҭыгьда инхомызт.
Уи аамҭазы зыхьӡ духоз
Каламмызт дызлаҭыҵуаз,
— Ҟамчын, ҽеиқуан,
Шьамхын, шьанҵан.

II

Уажәы инаҳчышәып
Бзыгь хаҵак иҭаарых,
Зәыр идаҳкылап
Хаҵаџьбара, џыр-лых.

Шьҭа изаҳамхәозеи ихьӡ
Уаа-раз рҭынха ду,
Зҭахы изаазмышьҭуаз шыӡ,
Уи аҟара рыхушәтәҩы ду.

III

Маан Мармалаҭ-иҧа Шьаҳан
Дычҷкунан дтаруа, иарҧсра дҭагылан.
Ԥшреи, сахьеи, плани рыла
Дкаҷҷон мра ҳасабла.

Уи еиҧш ианаамҭаз
Имаҷын еибадырра,
Иахьхаратәылаз
Изцомызт ҽырдырра.

Нхыҵи-аахыҵи рыбжьара
Еибадырра ҟалалон,
Ихаҵа ҕьеҩыз — иҕьеҩра
Аҳәамҭала ирыхьӡон.

Аха сара сфырхаҵа
Даҽаӡәын, ихьӡгашьа даҽакын.
Ажәытә ауаа амца,
Афцырҟьа ззырхәоз уаҩын.

Ахацәа бааҧскуа рацәан,
Аха зегь еиҧшхомызт,
Џьоукы ала-рцәа рхарҧан,
Уаҩы даадырҧшуамызт.

Ауаа рыцәҩанкуа дырҕуҕуон,
Џьоукы иҵырҟуҿны икарыжьуан,
Урҭ фырхацәас ирҧхьаӡон,
Ирцәшәон, иркьысыр индырҵәон.

Аха сара с-Шьаҳан
Ус иҟаз рзы дуан,
Жәлары рзыҳәа иара
Ихы иҭиуан хара.

Убри аҟнытә ихьӡ анысҳәауа
Сгу тыҧраауеит,
Иҭаарых дырны иахьызҩуа
Сыҧсҭазара азҳауеит.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Сгу иалоу убри ауп,
Иҭаарых зегьы атәы сзыҩуам,
Избанзар иоуцәаӡоуп,
Исабираҵәҟьа исзарк‘уам.

Иқура маҷын, ихшыҩ шәымызт...
Аха иара дызлиааз,
Иуааҗәлар дзааӡаз
Иара ида, ус рыӡбауамызт.

Дахьиз иқыҭа зегьы,
Шьаҳан дымсит ҳәа иқууан.
Хуҷи-дуи зегьы,
Рыҧсы илан, иҿыгук‘уан.

Абзиара азыҳәан усгьы деиқушәан.
Ацәгьара дақушәааргьы дыҵьбараӡан.
Дышхуарҭа дуз
Наҩхьан Кавказ.

Аҳцәа рҭыҧҳацәа
Еиҿырбон, изгушьуан.
Аҳцәа рарҧарцәа
Иара иҿы илаҟухон.

Дызҭахыз зегьы хаарҟуаҵны
Руаӡәы ҳналыхцәаҗәап.
Уи лыӡбаху мыцху инароуны
Ҳаҧхьаҟа ӡәырҩы идҳарҳап.

Уи сара дсыздыруам, дсымбеит,
Аха лыӡбаху бзиаӡан исаҳахьеит.
Уи леиҧш ахьӡ ҳаракны
Ироуааит, иҟоу сызҭахны.

Адгьыл амаа амазар
Дызҭыҧхаз ирцәцомызт.
Лара, рыхаа лакузар,
Аҧсны дадырк‘уамызт.

Дал Маршьанаа дырҭыҧҳан,
Таташьхан ҳәа изышьҭаз.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Фырҧхәызба уиаҟара дыцқьан —
Иужәрын, аӡы илыхьлыршауаз;

Заанаҵ ҿаҭа сзыҟаитцоит хәа,
Лхы кыдцаны дӡырҩуан.
Ҿы-кулаа исзаанагозар хәа
Лшьамхы еиқуҵа дазхьаҧшуан.

Уахьала лгу каҳаит,
Ихабар лимырбеит.
Аус лара илызбеит,
Лхала уаҩы дыбжьалтцеит.

Лажәа хьӡырққуа
Лыҧсы злаз иҟны инаӡеит,
Изнеит, аха...
Ишылҭахыз илызмырҽеит.

Избан акузар, ус иҽеим,
Уи еиҧш Аҧсны изакуаным.
Ахаҵа бзиа иахьигуаҧхаз,
Дыҧхәысмызт, дхаҵан иазҵаауаз.

Убри аҟнытә лара дыбзиан,
Дшыбзиаз иара иаҳахьан.
Гула иӡыбхьан иара дызгоит хәа,
Аха иҟаимҵацызт ажәа хәа.

Заа лара илхәаз ала
Лда ашьхуа ҧылҵәеит.
Лажәа-хаа хьӡырққуа рыла
Лхы ҧхасҭалтәит.

Уи аҵыхуа иара ус иҧҵәеит,
Дзеигуҕрыз ажәа лимырхаӡеит.
Аха аҵыхутәаан иахылцқуаз рацәоуп,
Макьана хзалацәажәом, ихарацәоуп.

ИУА УАХЬ

Уꚙни ухи шәызхара шәеибамбацызт,
Жәлары рзыҳәан ухы аҵьа аурбауан,
Уҭаацәагьы рызхара урымбацызт,
Аха уара ула иҽхуон, аду рҳәауан.

Умрахуаганы уҳазгылт ҳәа уҳаҕхьаӡауан,
Укаҷҷа-каҷҷауа уҳалаҕхап ҳәа ҳаузыҕшуан.
Ула аду рҳәауан зегьы,
Ула ҳаҽхуон есҟьынгьы.

Аха намуит, уҕсҭазаара ҳаҵәкьаҿхеит,
Угуҕырҭа дун, иаамҭамкуан уҳалҵит,
Аха, ргу уҭҵәарым уꚙызцәа бзанҵгьы,
Узышьҭаз аус дацәаашьарым аӡәгьы.

1929

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ПАРИЖТӘИ АКОММУНАРЦӘА

Шәарҭ шәашьҭан ахакуитра,
Аамҭала зны шәыкуђон,
Ишәырҭомызт шьоукы бђеицыхра,
Урҭ рзыхәан шәарҭ шәдыдуан.

Ускан аҧсҭазаара шыказаалакь ҟалон,
Игуаҟ‘уаз ауаа — ишгуаҟ-гуаҟ‘уаз иҧсуан;
Кьаф зыукуоз ауаа — игуаҟ‘уаз рыла ичон,
Игуаҟ‘уаз ашшуамызт „анцәа“ ицәшәон...

Аха Парижтәи акоммунарцәа
Еилдыргеит ишырмыхуоз аҧхашьара, ашәара,
Ирабашьуа иалагеит рыргуаҟцәа,
Қуџьмаҵас еимызыжәжәоз, изыргуаҟ‘уаз дара.

Фырҭынҵас иҭкьаз акоммунарцәа иргеит
Ахәынҭкарра рнапы аҟны.
Изыргуаҟ‘уаз амучаҵәа зегьы ђхадырсит,
Наҟ Париж иахцаны...

Аха арҭ хара изымцеит,
Рымч маҷра рыхьӡеит,
Аргуаҟцәа еиҭаагьежьит,
Рҭыђ аҟны илатәеит...

Шәымч куадоуп рхәеит, аха икуадаӡам,
Ишәылшаз митәы ирацәоуп;
Шәарҭ шәымҩа здырыз аӡәы баша дтәаӡам,
Зегьы ахакуиҭразыхәа икуђацәоуп.

Шәарҭ шәзышьҭаз шәымҩа ду иахылҵхьоу
рацәоуп,
Иахылымҵыцгьы иаразыҳәа акуӡара иаҿуп.
Шәашәашьҭахь адунеи мацәысит, идыдит,
имацәысуеит идыдуеит,
Амырхуага каӡхауа иашьҭоуп, иашьҭаны
иғауеит.

Дыќамзааит ехьарнахыс аӡсҭазаара
зыргуаќ'уа!
Хаир акузааит аҵьажәлар зегьы
зышьҭаныќуауа!
Инагӡазааит ахакуиҭра, изырлашауа
агуаќцәа,
Шәхи шәыӡси ззышәҭиз Парижтәи
акоммунарцәа!

1929

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

* * *

Ҧхызрыла хуҧшʒак аҟны стәаны
Сыжәҩа тбаа дуқуа еиҵҳәаны,
Снаҧш-ааҧшуа, сгу азҳауа,
Сгылоуп аҧырра сгуаҧхауа.

Аиаҵәақуа зегьы лбааҧшны,
Иҧшуеит са сахь иааҳәны,
Амза шаша цәажәоит са сахь:
„Уеиха, уеиха арахь, арахь!“

Саргьы сыжәҩақуа ҩеихҳәаны,
Атак астоит иарахь сҩаҧшны:
„Уажәыцәҟьа, уажәыцәҟьа — сыҧсы сшьоит,
Уажәыцәҟьа, уажәыцәҟьа — нас сҩеихоит“.

Избаʒомызт, сааҳәызар,
Даҽа хуык аҟнытә цҳак са сҟынʒа иаагоуп,
Сааҳәны еилсыргазар,
Ишеибаку хьыла мацара ичаҧоуп.

Сыҧшызар нахьхьи аху аҟны
Дырбеит са сылақуа деилкааны:
„Н...“ аҧҳәызба дтартаруа,
Дшықугылаз дҧыр-ҧыруа.

Сзацәажәозгьы схаштит,
Ашәа аацәырызгеит;
Аҧыррагьы схаштит,
Акеҩ-акеҩ сыхгоит.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

„Бықугыланы бахьҕшуа,
Бшаҕшаҕуа блашауа,
Бааиуама бласны,
Ахьтә цҳаду банны“.

Аҭакгьы аасаҳаит:
„Уаргьы уааила, снеиуеит,
Ахьтәы цҳа ҳаицанылап,
Абжараҟны ҳаиҕылап“.

Ҳара ҳанааидгылоз
Ҳахьтәы цҳа ашьшьыҳәа иҩеихеит,
Иара ҳшантәалаз,
Амза шаша аҟны иҩаӡеит.

Амзеи ажәҩани ҳацҳа рыбжьагылан,
Ҳара рыбжьара ацҳа ҳаицантәалан,
Ҳажәҩақуа еидкылан
Адунеи ахь ҳлаҕшуан.

Аҕхыӡ сара избаз лабҿабахап,
Сажәақуа изҩыз аргама ибаҳап,
Ажәҩан ҳалахушәагьы са исыҕхьаӡап,
Хҩыҵьагьы ҳаҕсҭазаара акхап!

1928

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

СА СОУП ОКТИАБР, АЏСАБАРА СССР

Иҟаӡам са сзы цьаргьы ршәага,
Иҟам са сзыҳәа гу-ҵәеыга,
Иҟам са сзыҳәа храчаџьара,
Иҟам са сзыҳәа ӡы-еилашыра.

Шәысҵьырҵ, Октиабр ззырхәо сара соуп,
Нхаҩи усуҩи рхыхуазыҳәа сыкуџьаҩуп,
Ирџьырхагоу изыҳәа схырҵәаҩуп,
Гушџьыла адунеи зегьынцьара сахьӡаҩуп.

Октиабр ду са соуп, сара,
Шәааи аусуцәа, анхацәа,
Хдадып, ҳмацәысып ҳара,
Иаҳрыцкьап адунеи ҳаӷацәа.

Еи, аҳцәа, амучацәа зегьы,
Шәааџьшы, ижәбома „ҳҭаласер"
Еи, аҳцәа, амучацәа зегьы,
Ижәбома ҳ-бираҟ ҟаџьшь СССР!

Ижәбома иштынчхаз агуаҟцәа ара,
Ижәбома ишсырлашаз Урыстәыла сара,
Ижәбома дышхалам ишәыуоу аӡәгьы.
Шәысҵьырҵ наскьа, сшәызнеиуеит шәаргьы...

Шәысҵьырҵ, шәысҵьырҵ, шәаамҭа шәыцәцоит;
Шәысҵьырҵ, шәысҵьырҵ, агуаҟцәа ирызшоит...
Сшәызнеиуеит шџьыла, иџьеуп шәбаагуаракуа,
Сшәызнеиуеит шџьыла, ицәоуп
шәхымцабзкуа.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

Са соуп Октиабр, агуаҟцәа рщьауҩы,
Са соуп Октиабр, аиаша цқьа ҳәаҩы
Са соуп изыршәҭуа, аҧсабара зегьы,
Са соуп ихакуиҭроу, агуаҟцәа рзгьы...

Са соуп сара, иацәымшәауа аҧсра..
Са соуп „аҧсцәаҳа“ шәҧырзх‘уа шәара...
Са соуп, шәаасзыҧшы, ишәхьызкӡауа
„ҭаласер“
Са соуп Октиабр, аҧсабара СССР.

1928

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ИАНВАР 9

(Ашьаартцәыра мҽыша)

Уҿы, убла узеихых‘уамызт, атцаа рыхшәылауан,
Аханқуа рхыб асы иаалхәҳәа-аалҳәҳәауа игылан.
Амҩақуа сыла ичагьаны иҟаз
Рыла акун дышныҟуоз гуалак змаз.

Уа иубомызт цьара тцыск гьыруангыы;
Асаркьа шәны, ижәпаны ирхын аӡкуагьы;
Агьстазара ахьеилашуаз — иара уа,
Адәы икуубаауаз мачын, ирацәамызт ауаа.

Ажәҩан лашьцан, анаҟу хатәан,
Ижәҩанзу, лҩахатәаразу узеилыргомызт;
Адунеи агу еилашәны еилаҳәымпылны иҟан,
Илаҳәын ахьта иак‘уан, излыхыз уздыруамызт.

Акалакь Петроград дугьы
Икалакьзу, ишьхаразу узымдыруа,
Агьстазаара аҩнкуа ирыҩнаҟукны,
Иҟан адәахьы ауаа — усгьы иумбауа.

Убри аамтазы акалакь ауаса реигьш еилаҩҩы,
Ижәпаӡаны, ирацәаӡаны асы неимгухәауа —
Инеиуан цьоукы, рхыгьхьаӡара изеилмыргауа уаҩы,
Инеиуан еицырхашьшьы, аҳауа хьанта нагьыкҟауа.

Изустадаз арт — агуаҟра ду змаз?
Иагьабацауаз дара — ари еигьш ианыхьтаз?

Арҭ ракун дара — игуаҟ'уаз жәлара,
Арҭ ракун дара — ицауаз аҳәынҭқар иахь
ҳәара.

Раҧхьа дгылан папык „ахақуиҭра" рызҭауаз,
Уи ишьҭан аусуцәа, рыҳәсақуа, рыҷкунцәа дара;
Илаҳәуан, ихьҭшьуан, иршәымызт, ирхамызт
арҭ инеиуаз;
Иазцауан „изеигуҕ'уаз" ахан ду ахь — игылаз
убра.

Инҭалеит ашҭа. Ара иакушаны игылаз,
Адауар еиҧш еиварыҧхаа — аҳәынҭқар
ихьшьцәа,
Ахымцабз ырмацәысны иҩага адәы
иҩықурҵаз,
Еилараа илышьҭанаҵеит иааиуаз агуаҟцәа.

Ас ду аҕура еиҧш еилаҵаа ишьҭаз,
Иарӡҭит ашьашду иҩалаҭәаз.
Нева, асарқьа зыхшәы итәаны ицәаз,
Иарҿыхеит „аӡы ҟаҧшь" иҩалалаз.

Ани ҷкуни еибадмырбеит, —
Ажәлар дара ршьа иарӡҭыз асы — иама
ихылт.
Ахақуиҭра цымхурас ироуит,
Архуцга ахымцабз. Уи алагьы ахҿыхшьа
ддырдырт.

1929

Астатиақуа

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

АПИОНЕРЦӘЕИ АНЫҲӘА ДУ МЕС АКИ

Апионертә организациа Аҧсны иҟалеижьтеи иҵит Мес анхәа ду аены х-шықуса. Раҧхьа 1923 шықусазы, Аҧсны ари аорганизациа анышьақугылаз апионерцәа рхыҧхьаӡара 40 ҩык рҟынӡа иназон. Уажәы, уи аахыс иаҧлауа, урҭ рхыҧхьаӡара иаӡоит 5000-ҩык рҟынӡа: СССР иҟоуп апионерцәа 1. 500. 000-ҩык раҟара.

Аныхәа ду Мес акы азы, апионерцәа Аҟуа даара уаҩы игу иахуаратәа иҟан. Зегьы пионер формала рҽеилаҳәаны, рбираҟкуа шьҭыхны, рбарабанкуа архәауа, хҩы-хҩыла еивагыланы, Ар Ҟаҧшь реиҧш, жәлары реизара ду ахь иҵеит. Ешыратәи апионерцәа аҩ-школк иртәзгьы хазы, хашьцәа Аҟуа аныхәа шымҩаҧыргауа аабоит хәа, иаайт. Апионерцәа зегьы иркын алозунгкуа аныхәа ду Мес акы атәкуеи Ленин иуасиаҭкуеи. Ажәлар раҧхьа игыланы, аиҳабацәа иҵәажәауаз ражәа иазызырҩуан. Аиҳабацәа ирыдырныҳәалт, апионерцәа аныхәа ду Мес акы, есышықусагьы еиҕьны ишаҧылалашаз ала. Аиҳабацәа ражәа ианалга, ажәлар зегьы рҩныҟақуа ианцоз, апионерцәа аҩныҟа имцакуа, иҵеит апионерцәа рдәы хәа хазы иҭахкааны иҟаз ахь; уаҟа иахьнеиз саатки-бжаки раҟара агимнастикақуа рыҟаҵара иаҿын, ампыл асра уҳәа — егьырҭ ахумарракуагьы. Ашьҭахь апионерцәа зегьы ирейхабыз Колиа Иванов ирыдиныҳәалеит аныхәа Мес акы, нас ишеибакыз зегьы ирзеиҧшыз аклуб ду аҟны иааин, уа иныжьтәыз аанывьны

абираӄӄуа, абарабанкуа уҳәа, ирыманы дасу ртыҧкуа рахь ицеит.

Абас ала игурҕьахуны иӄоуп, апионерцәа Аӄуа. Аиҳабацәагьы дааразҙа ирыкугуҕ'уеит раҧхьаӄа аамҭа дырбзиап, ицеицәа бзиақуаны иӄалап ҳәа.

Инагҙазааит апионер рхеидкылара, иахьыӄамгьы иӄаларатәа!

1926

АШЫЗ АНЫРЦӘАРАЗЫ ИАҬАХЫУП АУСУРА

Ажәытәан еиҧшымкуа, уажәы ҳәынҭқараа рхаҿы иааганы, ашыҙ анырцәаразын аус злазыруа ала уахуаҧшыр, дук хара имгакуа Аҧсны уи ашыҙ „кризис" иалҵыр ӄалап, аха ақыҭақуа рҿы зегьы ирыцкны иазызурыда аус? Уа аус азызуша еиҳарак аҿари апартиа иалоуи роуп.

Иӄарҵарызеи урҭ цхыраашьас? Иӄарҵара уи ауп: иаалаганы, иацәымаашьакуа иҭадырбароуп аҙмахқуа,аҙҭачқуа, аӡар тәаракуа. Убас ирылшауа ала аус аназырулакь, ашыҙ ӄазҵо, излыҵуа акубрқуа тәарҭа, хылҵырҭа анырмоулакь, ианынҵәалакь ауп ашыҙгьы аныӄамло. Абас ала акомҿарцәеи апионерцәеи шәмаашьакуа, аус азыжәу жәлар зыргуаӄ'уа ашыҙ ашьҭа-мҭа арҙра.

1926

АРАХУ РНЫӃУГАРАЗЫ

Аҧсыуак иитәу ажә егьагьы ижә-бзиазаашт, штоҧк, штоҧки-бжаки еиҳаны хшы акы иамцҙауам. Изыхӄьозеи ҳәа уразҵаар ажә-жәла бзиам ҳәа ауп ирҳәауа. Убри аӄнытә, Ӄарачынтәи ажәқуа „ачарномор жәқуа" ҳәа изышьҭоу аазгақуазгьы ӄалеит, аха урҭ еиҳагьы еицәахеит. Ари

ƙазцозеи? Ари ƙазцауа уи ауп, араху акраҿам-цара, аныƙугашьа.

Аӷхын аӷсуаа ҳараху, еибаргуагуауа амфаду-ҟуа ирнуп. Аӷхынра ауаа рыдгьылҟуа зегьы ҭарк'уеит, амхҟуа ларцоит, абаҳчаҟуа ҭарк'уеит, арахугьы царҭа рымамкуа иаакухоит. Иашоуп, арха бзиакуа ирӷну ауаа рыраху аӷхынра арха иабоит, аха рхагьы иаӷным, дәы-бзиагьы змам рыраху ирӷсыхуоузеи? Егьырҭ адгьылҟуа ирымоу зегьы ҭарк'уеит, рбаҳчакуа, рымхҟуа, нас рыраху амфа дукуа рахь ада царҭа роуам. Абаҳча араху таҵаны акрырҿарцар ƙамлои, аха иабаƙоу, уи иацәа-ашьоит. Абаҳча иантеицалакь, араху дырхыламӷшыр аӷхасҭа ƙарцоит аƙнытә, дацәаашьоит рҭацара. Арха бзиа иаӷнугьы, есышьжьымҭан, есыхулбыеха, дацәымаашьакуа ираху абаҳча иҭаҵаны иҭаирхәалароуп.

Ажәхьа есышьжьымҭан, есыхулбыеха ведрак азна акурпа ƙаҵаны иаҿаҵалазар, нас ахш иаҳа иацнаҵоит. Дырфагьых ахш ҳаҵәмаҷуп ҳәа цьоукы ажәкуа рацәаны ианырцоит, убриг хуарҭам. Ахш азы маҵара, егьа дҭаацәа дузаргьы, хыжәхьак рыда иҭахӡам, бзиа иныƙузгауа. Иашоуп, араху рацәагьы бзиоуп изызбауа изы, иҭиргьы акры иханаршәалоит. Ажә аныӷшҟоу нахысгьы агу ҭбааны иааӡазароуп.

Цьоукы рыжәкуа уахынлагьы, еынлагьы адәы иҟуцаланы, аӡынра ӷҳәы хуҷык адәахьы асы инцәыӷсаланы ирыртоит, уаҳа ирызхьаӷшӡауам, нас ахш рацәаны иамымцит ҳәа дазгуааует. Ажә аӡынра аӷша ахьымнеиша абоура расла ицьгуаны ифнакызароуп, ачалт арас ыкуӷсаны икуцазароуп. Уахгьы еынгьы иҭаргыланы акраҿаҵалазароуп, аӡгьы уа инаганы иаржәлазароуп.

Харгьы ҳажәкуа, абас иҳааӡоуа ҳалагар, дара ибзиахоит, ахшгьы иацырцоит.

1926

ეროვნული ბიბლიოთეკა

АҦСУА ШКОЛ АНЫҲӘА

Аҟуа аҧсуа школ Н. Лакоба ихьӡ зхны иҟоу шьарда акрызхыҵуа школуп.

Аҳәынҭҟар ихаан уи иахьӡын „Горскаиа школа“ ҳәа. Асовет мчра Аҧсны ианышьакугыла нахыс уи ашкол Н. Лакоба, Аҧсны абзазара азы шьарда аџьа збахьоу ихьӡ ахҵаны, иаргьы аҧаса аиҳа акласскуа иҵагьы аҵҵаны иҟарҵеит.

Уи ашкол иҭоуп уажәы 150-ҩык раҟара аҧсаҵәа маҵара. Есышықуса март 19 азы, ашкол Н. Лакоба ихьӡ анарҭаз амш, аҵаҩцәа ныҳәа дуны имҩаҧаргоит.

1926

ҦСЫРӠХААИ АҞУААИ ШЕИҦЫЛАЗ

Ҧсырӡха аҟыҭа нхамҩа ҵара (Сельхозтехникум) иҭаз аҵаҩцәа ныҟуара Аҟуаҟа иаауан амҽыша, 21 ноиабр азы. Урҭ шаауаз ала адырра роуит Аҟуа аҧсуа школи, аҧсуа педтехникуми рҿы. Аҟуа ианыҟалашазгьы ахулбеха асааҭ $5^1/_2$ рзы акун. Арҭ рҩеимҭазы, аҧсуа школ иҭаз аҵаҩцәа ҳарҧылоит ҳәа агуаҟьҳәа ашәа ҳәауа идәыкулеит. Наҟтәы иҩеиуазгьы даргьы игурҕьаҵәа Амаиак аҧхьа еиҧылеит. Еиҟугурҕьаны аҧсшәа еибыҳәауа ишеидгылаз, педтехникумаагьы ашәа ҳәауа иларҧылеит. Рыхшколакгьы аҧсшәа ааибыҳәаны, еицны, ашәа хыцьара еимданы иҳәауа, Аҟуа аҧсуа школ ахь иааит. Арҭ агуаҟьҳәа рҿеибаркны аҟалаҟь иалсны иахьҩеиуаз, ажәлар хыҵны ирзыҧшуан, уаҩы даҟугурҕьаратәы иҟан абжьарамҩа анырҭәаа ианҩеиуаз.

Ашкол аҿы иахьҩеиз, аҧсуа школ ахада, арҵаҩцәа ирыҟугурҕьаны ажәа рхырҳәааит, еиҳаракгьы иӡыҟугурҕьаз реиҧылашьа, рыпату еиҟуҵашьа акун.

Рымчыбжь рыцқьаны иҟан Ҧсырҙхаа Аҟуа. Гулрыҧшьҟа ицеит, Аҟуа ирымбацыз зегьы рбеит. Егьи амҽыша 28 рзы ицауан, убасҟангьы инаскьаганы, ақалакь иалганы идәықуртцеит, рыгуқуа шеихьыблаауаз еицрытцит.

1926

ҦСЫРҘХАА РЗЫ АИЗАРА

Ахаша 26 ноиабр, ахулҧаз асааҭ 8 рзы, Аҟуатәи аҧсуа школаа рысасцәа ҧсырҙхаа рзы иаадыртит аизара, ҳрықуныҳәап, ҳҽеиҳаршьцылап ҳәа, убри аамышьҭахьгьы амузыка ашәа ҿыцқуа ианылаз дхарҳауеит ҳәа.

Аизара анаадырт ажәа рҳәеит, ирықуныҳәеит аҩызцәа ҧсырҙхаа: аҧсуа школахьтә хҩык аҭаҩцәа, педтехникумаа рахьынтә аҙәы, академиа ахьтә Д. Гулиа. Ирықуныҳәеит шәышбзиахаша, ҳашбзиахаша ҳәа. Насгьы дара рахьнтә аҙәы зегьы иҭабуп ҳәа реиҳәеит. Урҭ зегьы раамышьҭахь амузыка адырҳәеит аҧсуа ашәақуа хубаҟа. Гаграа рашәа, Ахра иаҿахаз иашәа, Амҳаҵьыраа рашәа, Азар, Шьыгу иашәа.

Абри ҧыҭк ахысҳәаауеит. Уажәы аагуа зны агазеҭ „Аҧсны Қаҧшь" аҙәы иажәа иалан „аҧсуа бызшәа ателефон ианаалом ҳәа аҙәы исеиҳәан еиҧш ҳәа"... Убри еиҧш саргьы аҧсуа ашәақуа амузыка ианаалоит ҳәа сыҟамызт, аха иаанахуазаап. Дара иазырҳәоз злаҧсуаами, ҳабызшәа рҿаҟны изламааиуеи урзыҧшыр, уамашәа уаҩы ибаратәа иҟоуп аҧсуа музыкант дыҟазар, аурыскуа рашәа аҭкысгьы еиҕьны ианааларын ҳәа уаҩы иҳәаратәа иҟоуп.

Урҭ зегьы рышьҭахь Д. Гулиа иман ажәа (адоклад) аҧсуаа рҭоурых иааркьаҿны ахцәажәараз, хгу ҟаицеит. Нас иҟахын аҧсышәала адекламациа.

Уи ашьҭахьгьы иҟан апионерцәа рпирамидаз,— аҧсуа гимназиаҿтәи аҧсуаа рыҳәсахуҷқуа хумарит. Урҭ зегьы рышьҭахь аҧсуа ашәа, акуашара, иҟазҵауазгьы аҧсуа школаа ракун. Уи ала аҵыхуагьы ҧҵәеит аизара. Ари зегьы ззыҟарҵа ҧсырӡхантәи аҵаҩцәа иааз рзоуп. Абас пату еиқуҵаны, еибаргурҕьаны еиҧырҵт.

1926

„ЕҴӘАЏЬАА" АҦСУА ШӘКУҨҨЦӘА АРҾЫХЕИТ

Асовет мчра ҟалаеижьҭеи аҧсуа школ иҭақуаз аҿарацәа ухәа, убас егьырҭгьы ирҩуан аҧсышәала ажәеинраалақуа, аха рҩымҭақуа иахьа уажәраанӡа иааҧшуамызт.

Уажәы „Аҧсны Ҟаҧшь" агазеҭ есымза иацҭыҵуеит аизга „Еҵәаџьаа", убырҭ рҩымҭақуа анны.

Аҿарацәа ари анырба иаҳа ргу ақубзиаханы аҩра рҽазыркит.

Аринахыс еиҵахара амоукуа „Еҵәаџьаа" ҭыҵуа иалагар, аҧсуа литературазы акыр иҵыргуа дуны иҟалоит, аҧсуа шәҟуҩҩцәа ааӡауа.

1928

ОКТИАБР АНЫҲӘА ДУ ШЫМҨАҦЫРГАЗ

Акырҵуан рҽазыҟарҵоижьҭеи Аҟуа Октиабр аныҳәа ду, аусуцәеи анхацәеи рхақуиҭра аныҳәа ду амҩаҧгаразы. Ноиабр 6 азы Аҟуа, ааҧын ашәаҧыџьаҧ ахьырацәоу аҭәыла анышәҭлакь ишыҧшӡахауа еиҧш иҧшӡан, ишәҭны икаҧхон. Ҩныцыҧхьаӡа ашәҭқуа рыла иҩычан, абираҟ ҟаҧшьқуа, алозунгқуа хшьын. Афымца лашара аҧштәыхкқуа рацәаан.

Ауха школ-цыҧхьаӡа, клуб-цыҧхьаӡа иҟан аизаракуа. Азцәажәаракуа, апиесақуа, адекламациақуа, ашәаҳәара, акуашара иахьабалакь иҟан.

Ноиабр 7 азы асааҭ 11 рзы иҟан апарад Азанааҭеидгылакуа рҩны аҧхьа. Аҟуаа зегьы, доусы занааҭс изеиуаз ала, риадла еилагыланы, рбираҟ ҟаҧшьқуа шьҭыхны, уи аҩны аҧхьа еизеит. Ар Ҟаҧшь ракузар еибаргурҕьауа, формала рӷеилаҳәаны, амузыка арҳәауа агуақьҳәа уаҟа иааит. Акомҿарцәа, апионерцәа, ашколчкунцәа зегьызегьы формала рӷеикуршәаны еизеит. Араҟа зегьы рӷанеихьыргӡа, амузыка раҧхьаҟа ашәа ҳәауа зегьы „Адәы Ҟаҧшь“ ахь ицеит.

Ари адәаҟны Аҧснытәи аиҳабыра, еизаз ажәлар ирыдырныҳәалт аныҳәа. Иҟан апатреҭ ҭыхра. Нас зегьы цеит астадион ашҟа. Уа афизкультурникцәа амҩыл асра уҳәа рылшара бзианы ажәлар иддырбеит.

Ауха дырҩегьых ашколқуа, аклубқуа рҟны иҟан ахумарракуа. Ноиабр 8 азгьы Аҟуа мышҧсшьаран. Убас зегьы еигурҕьаны имҩаҧыргеит Аҟуа аныҳәа ду Октиабр.

Хаир ақузаат Октиабртәи аныҳәа, аусуцәеи анхацәеи рлашырбага!

1928

АҞУАТӘИ АКОМҾАР РСУББОТНИК

Субботник аҧсышәала ажәакны аҳәара цәгьоуп, аилкаарагьы уадаҩуп.

Акомҿар рсубботник ҳәа изышьҭоу убри ауп: мчыбжьык ахь мышкы алхны, аиачеикақуа рӷеидкыланы уи аҽны ҵьара уск ирзеиҧшу амҩаҧгара. Асубботник ҳәа ари амш иалхыу, ма сабшаз, ма мҽышаз — уи аҽны дара рхатәы гуаҧхарала, ргу ацҧыхәауа рӷеизганы аус еицыруеит.

Коллективла (гуҧла) аҽеидкыланы аусура аҵара ауп ари зызхәо. Акомҿареидгылаа анхацәанасгьы аусуцәа иддырбоит ари амш аҽны гуҧла анхара заҟа уаҩы дыҭнагауа, ишизеиҧьу.

Акомҿар рыдагьы егьырҭ аорганизациақуа, апартиа иеиуоу, апионерцәа, убас егьырҭгьы ирымоуп асубботник ҳәа аусура. Апартиа иалам анхацәа ирымазаргьы ҟалоит.

Убас Аҟуатәи акомҿар субботник ҳасабла аусура иалагеит. Сынтәатәи ашықус азы раҧхьа усура иҭыҵит Аҟуатәи акомҿарцәа амҽыша 11 ноиабр азы. Аҟуа аиачеикақуа зегьы ыҟамызт, иҟан арҵаҩцәа ринститут акомҿараа риачеика.

Аҧсуа рҵаҩцәа ртехникум, аҧсуа школ, аӡахцәа ршкол, Совпартшкол 200-ҩык раҟара ыҟан. Уажәы имцаз аиачеикақуа уашьҭантәи ацараан ицоит. Арҭ зегьы ЛКСМ Аҟуша Комитет аҩны аҧхьа еизаны, усҭәи аҟуша акомҿар реиҳабыра рыцны, агуақьҳәа ашәа ҳәо Гулрыҧшь абаҳчахь усура ицеит. Уа иахьнеиз, агрономцәа ирарҳәеит усс иутәыз, иагьшутәу.

Дырҩегьых ирарҳәеит арҭ амала ишыдмыраацсаз, ҽнактәи усуҩык иқьыраҟара уаҩҧсы-цыҧхьаӡа ишырзыҧцәоу. Раaҧсашаху Аҧсны ашколқуа ирыцхраауан. Ари анраҳа акомҿареидгылаа, „ҳара ҳааҧсара ашколқуа ирыцхраауазар, мчыбжьык ала ҽнак ҳааҧсар закухыи рҳәан, гуақукрыла аусура иалагеит. Џьоукы аҵлақуа акгьы иаҧсамыз ыцхны икарыжьуан, уашьҭан аҽак еиҭарҳараз, џьоукы афацамаца хырх'уан, џьоукы аҳәҳәага ркын. Зегьы ашәа ҳәо, ааҧсара ҟамцаӡакуан, аус бзиа ируит. Мызкы ала 2-3 мш ас аус руларацы ӡбны иҟоуп Аҟуатәи акомҿареидгылаа.

Раaҧсашаху Аҧсны ашколқуа ирыцхраалаpазы 9 саатк идыркны 2 саатк рҟынӡа аус руан. Ари даара иус бзиоуп. Асоциализм иашьаҟоуп. Убас ауезд қалақьқуа рҟны акомҿар иҟоугьы аус руа-

зар шьарда ибзиан. Акыҭа иачеикақуагьы абри аус шьҭырхыр, аус азыруа иалагар, анхацәа идцырдыруан гуӷьла анхара шыбзиоу.

1928

АЗЫНТӘИ АӶСШЬАРАЗ ИОУРЫШЬҬУА АҴАФЦӘА РАХЬ

Ашолкуа ирҭоу аҵаӡцәа зегьы аӡынтәи аӷьсшьаразы иоурышьҭуеит ианар фажәа инадыркны февраль мза жәоху рҿынӡа. Акыҭа рыҷкунцәа арҭ ашколкуа рахьынтә, аҵара хар амамкуан измоу акыҭақуа рахь иҵоуа раҵәоуп.

Арҭ аӷьсшьаразы иоурыжьуеит, аха ҳаӷьсы ҳшьоит ҳәа баша имтәароуп зегьы. Ҳкыҭақуа культурала макьана еиҵахоу, акыҭкомҿар иачеикакуа рҿтәи ҳфызцәа, апионер еидгылакуа, егьырҭ ашколкуа — абарҭ зегьы иадыруала аашьара ҟамҵакуа хрыцхраароуп. Даара акыр ҳалшоит ҳара арҭ ахымчыбжьа рыла ҳмаашьакуа аус аaур.

Аки-фбеи зцәажәа (доклад) акытатә комҿар иачеикакуа рыҟны иҟаҳҵоит, аус шырулаша, рускуа шдырбзиаша рабжьаагоит. Аки-фбеи ҭзы газеҭ рызҭҳажьуеит. Убас апионерцәагьы хрыцхраауеит, амфа иакуҳаршәоит. Ахумарракуа, апиесакуа ыкургыланы акыта уаа еизганы, азцәажәа ҟаҵаны, „Культурный поход" ҳәа имфаӷьыргауа, анхацәа изаку дҳардырлароуп. Акытанхашәа культура ҿыцкуа шышьҭыхтәу, иагьшышьакургылатәу анхацәа идҳардырроуп; ари азыҳәан акыҭкомҿарцәа усс акытаҿы имфаӷьыргаша раҳҳәароуп. Акыҭсовет еиҭалхра иҟалауа азгьы кунагала имфаӷьыргаратә, аӷарцәа иаҳа иаларҵаратәа, иҳалшо ала ҳацхраароуп. Акыҭакуа рҟны аӷьхьарҭа фнкуа иҟоугьы русураҿ хрыцхраароуп. Акыҭкомҿарцәеи

аӷхьара здыруа ауаа агазеҭқуа „Аԥсны Ҟаԥшьы" „Советскаиа Абхазиеи" рнапы раҵахарҩроуп, ажәабжькуагьы ҩны аредакциахь ишаарышьҭлаша атәы раххәароуп.

Аамҭа баша имгакуан, абарҭ зызбаху схәаз аус цкьа иазааува халагар ауп, хара ханаԥсахо- акомҿарра ахьӡ. Уҟан ауп хашьцәеи хабацәеи иана-хзырхәауа, арҭ ицкьаны аҵара хзырҵоит хәа.

1928

АКАРТОШ ААХРЫХЫП

Аԥсны илоуцалакь ҟалоит, ахауа бзиоуп, ахьҭа рацәам. Зуахкы шәаԥыцьаԥ ыҟам шамаха егьыҟам. Асовет мчы ҟалеижьҭеи зуахкы хамбацыз: аутра тыхкуа, ашәыр-цлакуа, ачаи, аҭәахаскьынкуа ухәа, убас ицәырҵкуаз рацәазоуп. Ишнеишнеиуа акыҭа-нхашәатә культуракуа шьҭыцны иҟалоит Аԥсны, аҵара шьҭыц-цыԥхьаӡа.

Абри аҟара акультуразы акуԥара иаҿуп, аха уажәгьы Аԥсны акыҭакуа рахь анхашәатә культура рацәак ԥхьаҟа имцацт. Макьана, аҭәахаскьын аӡәгьы илеицом, макьана аутратых бзиакуа зегьыцәҟьа ираазом, макьаназ рацәак рҽадцаланы ачаигьы рымкыцт. Иашоуп, акалакькуа ирԥынкуоу акыҭакуа анхашәатә культуракуа аус рзызуа ыҟоуп.

Араху змоугьы, изааӡарызеи, рхы цкьа ирзархуом. Иахьа аӡәы акы ишьыр иахьшәнынӡа инцәоит. Куацла шшала зхы ныҟузгауа реиԥш ххы хазныҟумгаргьы, усгьы дгьыл қухла ауп ххы зланыҟуаагауа, уи бзиа хныҟунагоит аусушьа хакушәар. Аҟуди абысҭеи роуп еихарак фатәыс ихамоу; ихамазароуп иҵегь уаҩы аҵәа иханы, дтәны, ишьа бзианы дҟазҵо афатәкуа. Убарҭ рахь иԥхьаӡатәуп акартош.

Еиҕьаҳтәып ҳқыҭа-нхашәа культура. Акультуракуа рахьтә акыҳәа акартош ҳшәыркы.

1928

АҞУДИ АКАРТОШИ ЕИЦХАРХЫРААП

Акартош алаҵара, аарыхра мариоуп, мыцхуџьа аҭахӡам. Егьырҭ амилаҭ, шамахамзар, акартош лазымҵауа уаҩы дыҟаӡам. Афатәқуа зегьы реиҳа уи уаҩы ицәа иалалоит ҳәа иҕхьаӡоуп. Фатәыс иҟарҵауа акартош злам егьубаӡом. Убри аҟнытә ари шцыфа бзиоу дырны ҳара аҕсуаагьы иаҳкрацы, иаахрыхларацы ҳакунагоуп.

Аҟуди иареи еицурхыраар еиҕш збахьада, излаурхалакь аҳь ифатәы бзиоуп. Ча цымхурасгьы иахьырфауа ыҟоуп.

Акартошкуа хкыс иреиҕьуп „американка" ҳәа изышьҭоу. Алҵшәа бзиоуп, ацәа ҵаҕоуп. Ҕаза бзиак адгьыл лоуҵар ҭӡы уаҩык изхаӡоит. Иахьа аҟыҭа нхашәа культуракуа иҟоу рахь, абри шкультура бзиоу дырны иаҳшәыркы аҕсуаа, анхацәа.

1928

АҲӘСАХУЧҚУА АХУМАРРА ИҚУДЫРГЫЛАЗ

23 март мза асабша аухазы Аҟуа аҵара лашара усзуҩцәа рклуб аҿы апионерцәа зегьы еизганы ахумарра рзыҟарҵеит ашкол иҭоу аҕсуа ҳәсахуҷқуа. Иҟудыргылт апиеса дара аҳәсахуҷқуа ирҩымҭоу „Аҳәса рхакуитра" хәа хыс измаз.

Иҵабыргыуп, дара аҳәсахуҷқуа макьаназ цкьа иазыҟаҵаны иҟам азы, апиеса ирҩыз иагкуоу крыҟазар ҟалоит, аха уи егьаурым, урҭ рыриашара мариорп, амала игуаҭатәу акрыҟоуп.

Аҧсуа ҧҳәыс ацара шьҭыхны жәлар русқуа лбаратәы, жәлар рус, урҭ зыргуаӄ'уа акы ашәқуаҿы иаадырҧшрашәа макьаназ аҳәса рӄнытә уаҩы дазыӄацаны дҳамамызт, аха уажә, арҭ ашкол иҭақуоу аҧсуа ҳәсахуҷқуа, ҳлитературазы ҿыц игылақуаз ирылоуп ашәқуҩра напы алазкыз. Аҳәсахуҷқуа рахь еиҳарак изҩуаны иӄақуоу Лакырбеи Папасқьыри роуп. Урҭ рпиеса „Аҳәса рхақуиҭра", ҧаса ишысҳәаз еиҧш, иагқуоу крыӄазар ӄалоит, аха урҭ, дара уажә ишырҩуа иаӄумцқуа ирҩуа ианыӄала, ицегь иазыӄацаны, еиҳа еиҕьны ирҩуа иаламгарц залшом.

1929

ИЖӘТӘЫМ АУАТКА, АҨГЬЫ — АМЦХУ

Ажь нхашәа культура бзианы, имал дуны иҳамоуп. Ажь цқьа ианыӄалалакь, ианшәлакь шжьу иуфозар уцәа иалалоит, даара иузеиҕьхоит. Ажь ишжьу иуҭиуазар аху бзианы иамоуп, иқьаруп.

Ажь иалцуеит: ақалмышь, абақьмаз, аварение ҳәа изышьҭоу. Арҭ даараӡа фатәы халалуп, ибзиоуп. Нас иалцуеит ажь, зегьы ишыжәдыруа еиҧш, аҩи ауаткеи.

Арҭ шҧаӄоу, хырҳагоума, уаҩы изеиҕьума?

Амал азы имал дун арҭ уажәраанӡа, уажәгьы имал дууп аҩы, убас ауаткагьы. Ауатка спиртуп, амцху ауаҩы ижәыр дабылуеит, игу, ирҧха, икьатеи ирҧырхагоуп, ихшыҩ бжьнаху'еит.

Избан акузар, сара сақушәахьеит, избахьеит еицлабны реиҳа ицьбароу ауатка ачеиҵәацала еимакны иахьыржәуа. Сара сақушәахьеит, избахьеит столк аӄны иахьылатәаауа 5-6 чеиҵәаца ауатка зжәуа имаҷҩымкуа.

Ари ауатка ас иачычоу ауаҩы иҩнуцӄа имашьынақуа зегьы ҩахьеит, ибылхьеит, цәбааӡарак

рымаӡам, зегьы шабаны иқоуп. Ҿыц ауатка анрылеиҭәалакь уи зыжәуа ауаҩы игу иаахуошәа, ианрхьшәашәауашәа ибоит, аха нас аӡы амца зцоу еиҕш есааира ишуа, ирҳәарах зегьы еилжәааауа, еилырх‘уа иама иаақулоит.

Абас ауаҩы изеицәоуп инамцхуны ауатка ажәра.

Асаби агара игароу цьара имгуа шихьуа аниҵырхлакь „изеиҕьуп“ ҳәа амҳаҵә ала ауатка ихуларҭәо (илыхуларҭәо) цьарамкуа-ҩыцьарамкуа сақушәаӡқуахьеит.

Ахуҷқуа 2-3 шыкуса зхыҵуа есышьжьымҭан „ишәзеиҕьуп“ ҳәа фырцьанк-фырцьанк ддыржәуеит. Хушықуса зхыҵуа инадыркны жәашықуса рқынӡа зхыҵқуо ҩба-хҕа фырцьан рақарагьы усс имҕхьаӡакуан иржәуеит.

Арҭ блыми нас? Арҭ рыҕсынҵры бжами?

Аҩы уаҩы ижәыр қалоит қунагала. Акранифо ӡышхус аҵәыцак-ҩаҵәцак уаҩы ижәлар изеиҕьымзар изеицәам.

Аха ҳара ус аауам, аилашәшәымҭаз хху хахьылахатәаз ишшара иҳаршоит. Ҳаибак-еибашьҭуа, ҳаибарҕсны, уаха ҳалымшауа ҳқалаанӡа ҳгылаӡом.

Асовет мчы қалеижьҭеи хаанымгылаӡакуан, ҳанхашәа културақуа рзырхауа, еиҵых‘уа алашарахь, ҕхьақа аҵара-дыррахь ацара ҳаҿуп, аха иаҳзымдырцт — уажәгьы арыжәтә мцху уаҩы ишиҕырхагоу, ауатка зынӡа уаҩы ишизеицәоу.

Ҕхьақа алашарахь ҳазлацауа ҳамҩақуа рахь акы ҳәа мҩас иҕхьаӡаны шьҭа ҳақутцып амцху ауатка жәра, аҩгьы — амцху.

1930

АКОЛНХАРАҚУА ИХАЛШО АЛА ХРЫЦХРААП

Иқақуоуп убас ақыҭақуа уажәгьы иахьшьақумгылац аколнхарақуа, еидгыланы аус аицзуразы ҳәангьы рҿахьендрымкылақуац ақыҭақуа.

Ари зыхҟьаз, изхароу — макьана аколнхарақуа зыҧсоуи хуарҭарас ирылоуи еилкаацәҟьаны анхацәа иахьырзымдыруа ауп. Араҟа зегьы реиҳагьы ирҧырхагоуп арҭ аҵара дырра ахьрымам, ирласны шәҟулагьы, газеҭлагьы иразҳәауа ауаа рылагьы еилыркааратәа, еилдыргаратәа иахьыҟам аколнхарақуа зыҧсоу.

Анхаҩы аҵаразыҳәан илашьцоу, зла хтым даеижьҭеи иара дзышьцылоу, иаб уи иаб егьырҭгьы рхаан аахыс ираашьоу, ирынхашьоу (хаз-хазы, ҭӡы-ҭӡыла), уажәы уи ирласны даалганы, даарҳәны иқургылара даара иҵәгьоуп, абанҭ зегьы дынрылганы, наразнакала дааганы социалист ҳасабла анхара иаларгалара ақыр иуадаҩуп, убри аҟнытә политикала дазыҟаҵахаратәы аус улатәуп.

Аха уи уиазгьы тәамҩа ҟамҵаӡакуа еилкааны идырдыртәуп иара ихаан, иаб, уи иаб, егьырҭгьы рхаан аахыс изышьцылоу рынхашьа рҧсҭазара иазеиҕьны, рҧсҭазара армариауа, аҵьа маҷны ақьар раҵәа аанашьҭуа ишыҟамыз, уажәы анаҩсгьы уи ажәытә нхашьа бзанҵыкгьы ус ишзыҟамло (ҳаҧхьаҟа иара, ажәытә нхашьа зынӡа имҩасуеит).

Урҭ аашьарада, тәамҩа ҟамҵаӡакуа иҵқьаны идырдыртәуп аҧсҭазаара иазеиҕьны, аҧсҭазаара армариауаны, аҵьа маҷны наҭахны, ақьар бзиа аанашьҭуаны нхашьас иҟоу аколнхарақуа шракуу.

Урҭ иҵқьаны идырдыртәуп атәыла анхацәеи аусуцәеи рҳәынҭқарра дара ирзеиҕьу акумзар аҽакы шыҟамлауа.

Абарҭқуа зегьы рнаҩс имаҷӡамкуан иҟоуп Ҳ-Аҧсны аколнхарақуа шьҭа ишьақугылақуаны аус зуқуо.

Урҭ ирылақуоу ауаагьы шьҭа ирдыруеит арҭ аколнхарақуа зҧсоу, ирдыруеит арҭ аколнхарақуа шаҟа ихуарҭа дуқуоу, ирдыруеит — урҭ ажәытәтәи рынхашьа изышьцыланы иҟаз, урҭ уажәшьҭа ишьҭарҵақуаз раҵкьыс дара иахьа социалист хасабла анхара излалаз шеиҕьу, рҧсҭазара шарбеиауа.

Хара акыҭ-комҿарцәа, хәарак аҭахымкуа, иахуалыуп абарҭ аколнхаракуа ишьакугыланы иҟакуоу рыбзазашьа цкьа иахҭарацы. Абар уажәшьҭа ԥсшьара ишьҭуп акыҭакуа ирылҵны аҵеицәа акалакькуа рҟны ашколкуа ирҭоу; арҭ зегьы ари аԥхынра дуӡӡа акыҭакуа рҿы иҟалоит, дара абарҭ иахарак иҟалароуп шьаҟас арҭ аколнхаракуа ишьакугылакуоу рыбзазашьа, дара аҿар рҩызцәа акыҭа ҵеицәа аколнхара бзазашьа ззымдыруа арҭ рыла цкьа ирҵарц, еилыркаарц.

Иаха ари аус азы иҟаҵаҭәузеи?

Зегь реиха арҭ аколнхаракуа рыбзазашьа аҵаразы иҟаҵаҭәуп аҿеидкыланы аныҟуара ишьакугылакуоу аколнхаракуа рахь.

Аколнхаракуа макьана иахьшьакумгылац акыҭакуа рҟны акомҿар иачеикакуа иҟоуи, апартиа иалоуи, активи рҿеидкыланы, апионерцәагьы рыдкыланы, насгьы абжьара нхацәа, аӡарцәа, ахәсакуа и р а ц ә а ж ә а н ы, ирыцлауа аӡәыр дҟалозар дрыдкыланы — зегьы рҿеидкыланы ишьакугылоу аколнхаракуа рахь ныҟуара иҵаны, урҭ аколнхаракуа ирбзазашьоу, иршьакугылашьоу, ирусушьоу цкьа еилыркаароуп; насгьы дара урҭ аколнхаракуа ирылоу ауаа ирызҵааны: ажәыҭә рабацәа, урҭ рабацәа рхаан аахыс изышьцылаз анхара иаха еиӷьу, мамзар уажәы ҿыц социалист мҩала анхара излагаз иаха еиӷьны ирбауоу, рыуа аҭакс ирарҳәоуа еилыркаароуп.

Убас ныҟуара ианца, ныҟуара ицо иреиуоу, аӡәы ма ҩыцьа (ашкол ҷкунцәа) изылшаратәы иҟоу, иахьнеиуа изызнеиуа ауааи инеизи еилартәаны цкьа аколнхаракуа ҵаны азцәажәаракуа рзыҟарҵарацы иахуҭоуп.

Ирылшауазар иҟалар бзиоуп ахумарракуагьы.

Абас алаҟны избаз ауаҩы, абас аус аҟны аколнхара иабзазашьоу збаз ауаҩы иаха ирласны еилиргоит аколнхаракуа шаҟа ихуарҭа дуу; социа-

ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ ᲑᲘᲑᲚᲘᲝᲗᲔᲙᲐ

лист мҩала анхара иаҳа ишеиҕьу, ажәытә абҕаҧҵәага нхашьа аҵкыс. Абри аус азы хеигӡараҟ ҟарымҵароуп аҿар.

1930

ИНЕИУЕИТ ЖӘАХА-ҨЫК АРҴАҨЦӘА

Амҽыша, ииун мза 8 рзы Аҟуа арҵаҩратә институт иаунашьҭит иара иалырганы 13-ҩык арҵаҩцәа Аҧснытәи ақыҭақуа рзы.

Ахулҧаз асааҭ 8 рзы иҟан арҭ ажәаха-ҩык арҵаҩцәа ҿарацәа рыхьӡала аизара.

Аизара аартит А. М. Чочуа. Иалгоз дрыхцәажәеит, дрыҟуныхәеит арҵаҩцәа ринститут аиҳабы. Урҭ раҧхьаҟьа усс Аҧсны азыхәа ируранны ирыдгылаз далацәажәеит А. М. Чочуа.

Арҭ ажәахаҩыкгьы бзианы, арҵаҩцәа аҵара дзырҵауаз рааҧсара иаҧсаны иалгеит дара зҵаз арҵаҩцәа ринститут.

Уажәы ара ирҵазгьы, уажәраанӡа ирҵахьазгьы рыманы Аҧсны ақыҭақуа рахь, ақыҭа рхучкуа дырлашаразы, аҵара ддырҵаразы ицоит; насгьы дара уаҩы дрыкугуҕратәа иҟоуп арҭ ақыҭаҿы иахьнеиуа, анхацәа ирыцхраап хәа, ақыҭақуа асоциалисттә мҩа ианыланы ҧхьаҟа рцараҿы аҵхыраара ду аҭара рылшап хәа.

Аизара наналга ашьҭахь, дара иалгаз аҷкунцәа рылшарала икудыргылт апиеса „Лара лымҩа" хәа хыс измоу.

Ииун мза 10 рзы арҵаҩратә институт аҿтәи арҵаҩцәеи, ажәаха-ҩык иалгази, убас ашәахәацәеи, амузыка рхәаҩцәеи екскурсиа хасабла нцеит Ткуарчалҟа, уаҟа аусуракуа имҩаҧысуаз рбарацы.

1930

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

А Х Ӄ У А

Адаҟьаӄуа

Оҭар Демерць-иҧа 5

АЖӘЕИНРААЛАӃУА

Ленин 11
Еҭцәацьаа 13
Март ҧшьба 14
Уахынла амшын 16
Абзиара шәазыҟалааит 18
Адунеи лашара ду саннаҭцы 20
Аҧсхура 21
Ҳанашә ижьыра 23
Ба боуп зда дсымам 24
Адунеи ыцәан 25
Октиабр ду — Аҧсны 26
Абна 27
Амра 28
Шаҟа исҭаххазеи 29
Еи уара, аҭцыс мҩас 30
Аҧсныҭәи аҭцх 31
Сыҧсадгьыл 32
Сызмырҧсыруазеи сара 33
Амш бзиа избоит 35
Аҧсуа ҭыҧха лашәа 36
Сгу иҭоу бацәҩашьом 37
Ҳара ҳныҳәа ду 38
Ашәарыцаҩ иҭахара 39
Леинин - ҳара дҳамроуп 43
Азын 44
Аҧса ӄуҧш 45
Сгу иҭоу 46
Бааҧши!.. Бара ибеиҧьу дыҟам сҳәауам . . 47
Иуа Абас-иҧа Ӄоҧониа 48
Маан Мармалаҭ-иҧа Шьаҳани аҭыҧҳа Таташьҳани *(апоема ацыҧцәаха)* . . 50
Иуа уахь 54
Парижтәи акоммунарцәа 55
Ҧҳызрыла хуҧшзак аҟны стәаны 57
Са соуп октиабр, аҧсабара—СССР 59
Ианвар 9 61

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

АСТАТИАҚУА

Апионерцәеи аныҳәа ду Мес аки 65
Ашыӡ анырҵәаразы иаҭахыуп аусура . . 66
Араху рныҟугаразы . . . . „
Аҧсуа школ аныҳәа 68
Ҧсырӡхааи аҟуааи шеиҧылаз . . . . . „
Ҧсырӡхаа рзы аизара 69
«Еҵәаџьаа» аҧсуа шәҟуҩҩцәа арҿыхеит . 70
Октиабр аныҳәа ду шымҩаҧыргаз . . . . . „
Аҟуатәи акомҿар рсубботник 71
Аӡынтәи аҧсшьараз иоурышьҭуа аҵаҩ-
цәа рахь 73
Акартош ааҳрыхып 74
Аҟуди акартоши еицҳархыраап 75
Аҳәсахучқуа ахумарра иқудыргылаз . . „
Ижәтәым ауатка, аҩгьы — амцху 76
Аколнхарақуа иҳалшо ала ҳрыцхраап . . 77
Инеиуеит жәаха-ҩык арҵаҩцәа 80

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ოთარ დემერჯ-იფა

ლექსები და სტატიები

(აფხ. ენაზე)

Отар Демердж-ипа

СТИХИ И СТАТЬИ

(на абхазск. яз.)

составитель Х. Бгажба

АБГОСИЗДАТ, Сухуми—1958

Аредактор А. Цьонуа. Атехредактор М. Хахмигери.

Акорректорцәа: Т. Папба, Т. Ашьхаруа.

ЕИ 01738. Акьыҧхьразы анапы аҵаҩуп 24.X.58 ш.
5,25 кьыҧхь бҕьыц ыҟоуп. Азаказ № 4482. Атираж 1000.
Аху 4 манаҭк. 20 кап.

Қырҭтәылатәи ахадаратә ҭыжьырҭа Аҟуатәи
атипография, Ленин иул. № 6.

4 м. 20 к.

ეროვნული ბიბლიოთეკა